

Occasional Studies
Volume 21 – 1

Kwetsbaarheid en veerkracht van Nederlandse huishoudens

Een analyse vanuit een breed welvaartsperspectief

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM

Kwetsbaarheid en veerkracht van Nederlandse huishoudens
©2023 De Nederlandsche Bank n.v.

Auteurs

Frank van Hoenselaar, Gerard Eijnsink, Nikki Rupert

Onderzoekers

Cindy Biesenbeek, Dorinth van Dijk, Federica Teppa, Maarten van Rooij,
Mauro Mastrogiacono

Met de serie 'Occasional Studies' beoogt De Nederlandsche Bank inzicht te verschaffen in beleidsmatige en analytische vraagstukken op voor DNB relevante gebieden. De tot uitdrukking gebrachte zienswijzen zijn voor rekening van de auteurs en komen niet noodzakelijkerwijs overeen met de officiële standpunten van De Nederlandsche Bank.

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook en evenmin in een retrieval system opgeslagen worden, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van De Nederlandsche Bank.

De Nederlandsche Bank n.v.

Postbus 98

1000 AB Amsterdam

Internet: www.dnb.nl

Email: info@dnb.nl

Met veel dank aan Sophie Steins Bisschop, Mark Mink, Maurice Bun, Jip Italianer, Edi Vording, Guus Brouwer, Bas Heerma van Voss, Maikel Volkerink en Frank van Moock voor nuttig commentaar. Speciale dank gaat ook uit naar Kim Putters voor uitgebreid commentaar. Ook danken wij medewerkers van het CPB, het SCP, het PBL, de SER, de AFM, de Ministeries van Financiën, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Economische Zaken en Klimaat voor nuttig commentaar. Eventuele resterende fouten zijn de verantwoordelijkheid van de auteurs.

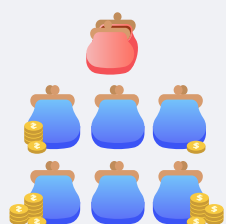
Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Introductie	13
2 Kwetsbaarheden van Nederlandse huishoudens op vijf terreinen	18
2.1 Werk en inkomen	18
2.2 Vermogen en schuld	25
2.3 Wonen	29
2.4 Klimaat	35
2.5 Energie	38
3 Stapeling van kwetsbaarheden	43
4 Case studies: Onzekere werkenden, duurhuurders en hoge energiekosten	52
4.1 Onzekere werkenden	52
4.2 Duurhuurders	58
4.3 Huishoudens met hoge energielasten	63
Appendices	69

Bij wie stapelen kwetsbaarheden zich op?

1 Werk en inkomen

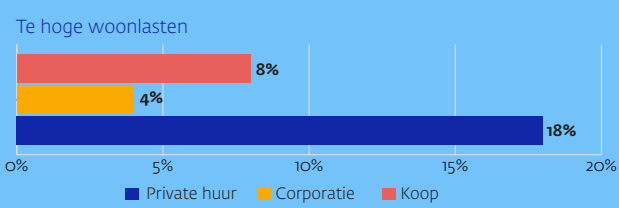
- 17% van de huishoudens leeft dicht bij of onder de armoedegrens.
- Zij hebben vaak geen werk en bouwen vaak geen aanvullend pensioen op.
- Ook zelfstandigen bouwen vaker geen aanvullend pensioen op.

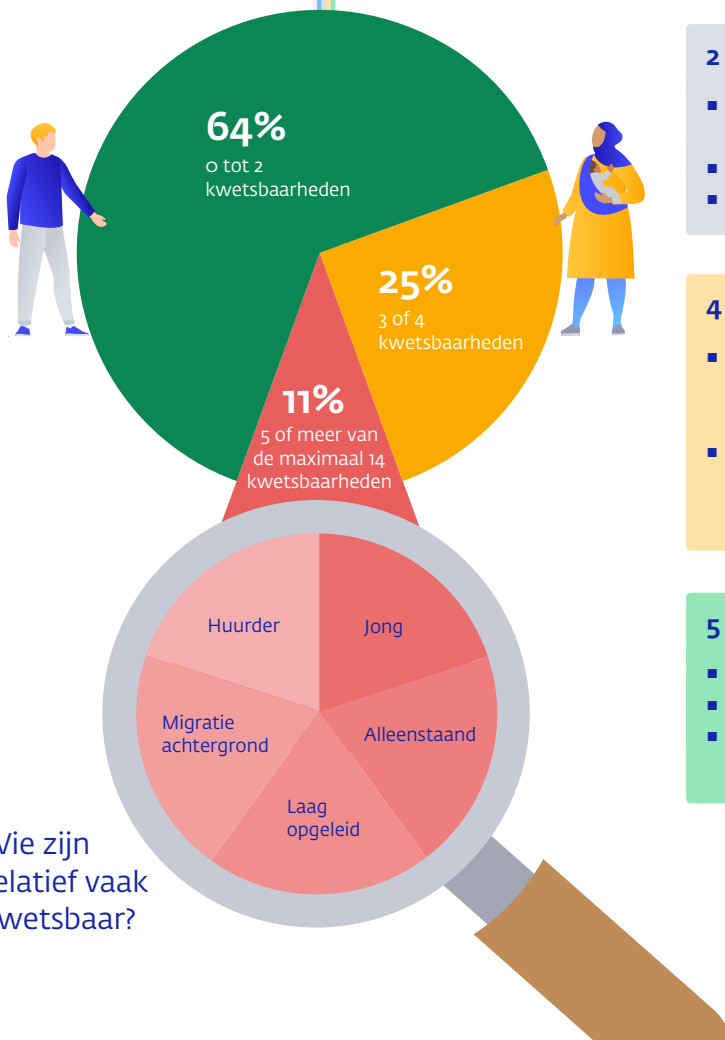
3 Wonen

- 8% van de huishoudens heeft te hoge woonlasten, in de private huursector is dat 18%.
- 2% is krap behuist, dat is tweemaal zoveel als in 2012.
- Weinig overlap tussen hoge woonlasten, klein wonen en veiligheid in buurt.

Te hoge woonlasten

Woningtype	Percentage
Private huur	18%
Corporatie	4%
Koop	8%

Wie zijn relatief vaak kwetsbaar?

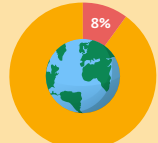
2 Vermogen en schuld

- 31% van de huishoudens heeft te weinig spaargeld om op terug te vallen.
- 14% heeft meer schulden dan bezittingen.
- 6% heeft te maken met betalingsachterstanden.

4 Klimaat

- 8% van de huishoudens staat bloot aan twee of drie fysieke klimaatrisico's (hittestress, overstromingsrisico of wateroverlast door regen).
- Risico's hebben duidelijk geografisch patroon, maar geen patronen qua andere huishoudkenmerken.

5 Energie

- 17% heeft een hoge energierekening.
- 25% heeft slecht energielabel (E/F/G).
- Ook hoge energielasten bij mensen met betere energielabels, dit zijn vooral huurders.

Samenvatting

Dit onderzoek kijkt naar de kwetsbaarheden en veerkracht van Nederlandse huishoudens vanuit een breed welvaartsperspectief. We kijken naar kwetsbaarheden van huishoudens op een vijftal terreinen binnen het begrip brede welvaart waarop DNB de regering adviseert en expertise heeft; 'werk en inkomen', 'vermogen en schuld', 'wonen', 'klimaat' en 'energie' (Hoofdstuk 2). Voor deze thema's onderzoeken we of er sprake is van stapelingen van kwetsbaarheden en voor welke groepen het lastig blijkt hun situatie de afgelopen jaren te verbeteren (Hoofdstuk 3). Naast de brede analyse van kwetsbaarheden en veerkracht van Nederlandse huishoudens, zoomen we ook in op drie specifieke groepen, namelijk onzekere werkkenden, huurhuurders en huishoudens met hoge energielasten (Hoofdstuk 4). De vijf onderzochte beleidsterreinen zijn onderwerpen waar De Nederlandsche Bank de regering al langere tijd over adviseert. Nieuw aan deze publicatie is dat we de samenhang van deze onderwerpen in kaart brengen. Deze publicatie is een eerste stap om in onze toekomstige advisering verschillende beleidsterreinen meer integraal te benaderen en de uitwerking van onze adviezen op verschillende groepen in de samenleving beter in kaart te brengen. Hiermee beogen we onder andere aan te sluiten bij de wens van het kabinet en de Tweede Kamer om het brede welvaartsperspectief beter mee te nemen in het Nederlandse beleid.

Het onderzoek is gebaseerd op cijfers tot 2020 en neemt daarmee de gevolgen van de hoge inflatie van het afgelopen jaar niet direct mee. De hoge inflatie heeft bestaande kwetsbaarheden duidelijk blootgelegd en treft al kwetsbare huishoudens het hardst. In deze studie kijken we wel naar een scenario van hoge energieprijzen en welke groepen daar het meest last van hebben.

We onderscheiden vijftien verschillende vormen van (potentiële) kwetsbaarheid:

Thema	Variabele	Afbakening kwetsbaarheid	% huis- houdens
Werk en inkomen	Onzekere inkomsten	Zelfstandige of flexibel contract	15%
	Kwetsbaar niet-werkend	Arbeidsongeschikt, werkloos of overig zonder werk	12%
	Geen pensioenopbouw	Huishouden bouwt geen aanvullend pensioen op	7%
	Laag inkomen	Tot 120% armoedegrens	17%
Vermogen en schuld	Weinig financieel vermogen	Minder dan €5000 liquide middelen	31%
	Veel schulden	Heeft meer schulden dan bezittingen	14%
	Problematische schulden	Heeft betalingsachterstanden	6%
Wonen	Hoge woonlasten	Boven de norm voor woonlasten van het Nibud	8%
	Krap behuïsd	Minder dan 20m ² per persoon	2%
	Onveilige buurt	>10 misdrijven per 100 inwoners	11%
Klimaat	Hittestress	Meer dan 40 graden op zomerse dag	18%
	Wateroverlast door regen	Meer dan 15 cm water bij extreme neerslag	17%
	Overstromingsrisico	Meer dan 50 cm water bij overstroming	25%
Energie	Hoge energie uitgaven	Energie uitgaven > 8% besteedbaar inkomen	17%
	Slecht energielabel	Label E, F of G	25%

Bron: DNB, CBS microdata, politiedata en klimaateffectatlas

De belangrijkste observaties bij de kwetsbaarheden per beleids-terrein zijn:

- **[Werk en inkomen] Ongeveer een op de zes huishoudens heeft een inkomen dichtbij of onder de armoedegrens; deze groep bouwt ook vaak geen aanvullend pensioen op.**
- Logischerwijs komt deze combinatie vaak voor bij huishoudens zonder werk, maar ook huishoudens in een onzekere werksituatie (flexwerkers of zelfstandigen) bouwen vaak geen pensioen op.
- **[Schulden en vermogen] Bijna een op de drie huishoudens heeft weinig spaargeld om op terug te vallen en een op de achttien heeft betalingsachterstanden.** Drie procent van alle huishoudens heeft betalingsachterstanden, weinig spaargeld én een netto schuldpositie.
- **[Wonen] Ongeveer een op de twaalf huishoudens heeft te hoge woonlasten, dat is minder dan in 2012, maar het aantal dat krap behuist is verdubbelde juist.** Er bestaat weinig overlap tussen de bestudeerde kwetsbaarheden op het thema wonen: hoge woonlasten, krap behuist zijn en in een onveilige buurt wonen komt niet vaak in combinatie voor.
- **[Klimaat] Ongeveer een op de twaalf huishoudens staat bloot aan minimaal twee fysieke klimaatrisico's (hittestress, overstromingsrisico of wateroverlast door regen).** Hoewel er geografische patronen zijn van klimaatrisico's, zien we geen patronen qua andere huishoudkenmerken.
- **[Energie] Hoge energie-uitgaven komen niet alleen voor bij huishoudens met een slecht label.** Ook huishoudens met een goed energielabel hebben regelmatig hoge energielasten (meer dan 8% van hun besteedbaar inkomen). Dit komt relatief vaak voor bij woningcorporaties omdat zij veel huishoudens met lage inkomens huisvesten, maar relatief goede labels hebben.

De grofweg 10% huishoudens met de meeste kwetsbaarheden, zijn op minimaal vijf van de maximaal veertien indicatoren kwetsbaar. Dit kunnen indicatoren zijn van alle bestudeerde thema's. We zien dat jongeren, laagopgeleiden, alleenstaanden en mensen met een migratieachtergrond vaak op meerdere terreinen kwetsbaar zijn. Deze kenmerken kwamen ook naar voren bij de meeste kwetsbare groepen in de recente studie van het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) naar eigentijdse ongelijkheid¹. Uit die studie bleek dat deze groepen ook vaker kampen met andere kwetsbaarheden zoals een slechte mentale gezondheid. Hoogopgeleiden, gepensioneerden en huiseigenaren hebben juist weinig kwetsbaarheden in onze studie. Daarnaast zien we dat met name in grote steden en krimpgebieden huishoudens gemiddeld gezien meer kwetsbaarheden hebben.

Een laag inkomen en weinig financiële buffers komen vaak samen voor en 33% van deze groep wist zijn situatie sinds 2012 niet te verbeteren. De grootste samenhang van kwetsbaarheden in onze analyse blijkt die tussen een laag inkomen en weinig financiële buffers. Hoewel twee derde van de huishoudens deze situatie sinds 2012 wisten te ontgroeien, bleek dat met name voor alleenstaanden, laagopgeleiden, mensen zonder baan en mensen met een migratieachtergrond veel minder vaak het geval.

De belangrijkste observaties uit de verdiepende analyses zijn:

- **[Onzekere werkenden] zijn bovengemiddeld vaak ook kwetsbaar op andere terreinen en een kwart van hen wist zijn positie sinds 2012 niet te verbeteren.** Het aantal onzekere werkenden (huishoudens met een laag inkomen die ofwel flexwerker of zelfstandige zijn) is sinds 2012 fors gedaald. Niettemin viel in 2020 zo'n 2% van de huishoudens (zo'n 165 duizend) in deze groep. Zij hebben

¹ SCP (2023). "Eigentijdse ongelijkheid. De postindustriële klassenstructuur op basis van vier typen kapitaal."

bovengemiddeld vaak te maken met een lage financiële buffers, hoge woonlasten en zijn vaker krap behuist. Van de onzekere werkenden uit 2012 had 24% nog steeds een laag inkomen in 2020.

- **[Duurhuurders] zijn ook vaak kwetsbaar op andere terreinen, maar zij wisten relatief vaak hun situatie te verbeteren sinds 2012.** Het aandeel duurhuurders (huurders met te hoge woonlasten) is sinds 2012 fors afgenomen in de corporatiesector en in de private huursector licht gedaald. Duurhuurders scoren op bijna alle kwetsbaarheden in deze studie bovengemiddeld: zij hebben veel vaker betalingsachterstanden, een laag inkomen, een hoge energierekening of zijn krap behuist. Van de duurhuurders in 2012 was 8% in 2020 nog steeds een duurhuurder.
- **[Huishoudens met te hoge energielasten] hebben baat bij verduurzaming en energiebesparing, maar bij de gemiddelde prijzen van 2022 blijkt dit voor 80% van hen alsnog onvoldoende om de energierekening betaalbaar te maken.** Uitgaande van een scenario van 15% energiebesparing én verduurzaming van alle woningen naar label A, blijkt het aantal kwetsbaren met zo'n 20% te dalen. Kenmerkend voor de kwetsbare groep is dat zij vrijwel allemaal huurders zijn en een aanzienlijk deel van hen gepensioneerd is. Ook komen problematische schulden en lage financiële buffers veel voor.

Drie aanbevelingen o.b.v. de bevindingen uit deze studie

Beschouw verschillende vormen van kwetsbaarheid, en dus ook het beleid dat zich op deze kwetsbaarheden richt, in samenhang.

- Er is een beperkte groep Nederlandse huishoudens bij wie veel vormen van kwetsbaarheid samenkomen. Benut bij het aanpakken hiervan de samenhang tussen kwetsbaarheden: met het oplossen van het één (bijvoorbeeld de arbeidsmarktpositie), volgt vaak het ander (betere financiële positie en positie woningmarkt).

Huishoudens die op meerdere vlakken worstelen met kwetsbaarheden hebben er baat bij om op één toegankelijke plek terecht te kunnen om hun problemen aan te pakken.

- Bij het aanpakken van kwetsbaarheden gaat om een breed palet aan acties, die ook raken aan goede zorg, goed onderwijs en sociale cohesie, waarbij niet alleen de overheid in actie moet komen, maar ook bedrijven, instellingen en mensen zelf. Kwetsbaarheid is daarmee breder dan de focus in deze studie.
- Houd er rekening mee dat beleid voor de meest kwetsbare groepen anders uitpakt dan voor minder kwetsbare groepen. Verstandig economisch beleid (zoals het introduceren van prijsprikkels voor verduurzaming) werkt voor het gemiddelde huishouden, maar vraagt bijzondere zorgvuldigheid bij kwetsbare huishoudens. Als zij geen mogelijkheden hebben om te verduurzamen, wordt hun kwetsbaarheid vergroot. Voor deze groepen is dus maatwerk (zoals wijkgerichte isolatie) geboden.
- Gebruik het brede welvaart raamwerk om de doorwerking van beleid op verschillende terreinen en groepen te analyseren. De Monitor Brede Welvaart geeft jaarlijks een mooi overzicht van de stand van de welvaart in Nederland, maar kijkt niet vooruit en is beleidsarm. Het ramen van ontwikkelingen in brede welvaart en de impact van beleid is daarom een belangrijke volgende stap. De planbureaus hebben een ambitieus werkplan op dit vlak. Ook DNB wil in vervolgwerkzaamheden beter de koppeling maken tussen brede welvaart indicatoren en beleidsadvies.

Verhoog de weerbaarheid van huishoudens door de arbeidsparticipatie en inkomenszekerheid van kwetsbare groepen te vergroten en daarmee bufferopbouw te faciliteren. Deze analyse laat zien wat in de corona- en energiecrisis al aan het licht kwam: veel huishoudens hebben nauwelijks financiële buffers of ruimte in hun inkomen om schokken op te vangen. Met name bij huishoudens zon-

der werk komen veel kwetsbaarheden samen. In deze groep bevinden zich jongeren, mensen met een lagere opleiding, een niet-westerse migratieachtergrond en alleenstaanden. Van deze groepen zien we bovendien dat ze moeite hebben om over tijd hun positie te verbeteren. Ook in het recente SER-advies over tekorten in maatschappelijke sectoren wordt geconcludeerd dat ondanks de krappe arbeidsmarkt er aanzienlijke groepen aan de kant blijven staan, terwijl zij hard nodig zijn voor de grote maatschappelijke opgaven. De krappe arbeidsmarkt biedt deze groepen een uitgelezen kans om een passende baan te vinden en hun inkomenspositie te verbeteren. Beleid kan erop worden gericht specifieke groepen te bereiken die nu relatief vaak aan de kant blijven staan. Toegankelijk onderwijs en om- en bijscholingsmogelijkheden vormen een belangrijke schakel in het vergroten en bestendigen van de arbeidsmarktkansen van kwetsbare groepen – onderwijs volgen blijkt vaak te helpen bij het verbeteren van de positie van huishoudens. Uit de analyse komt ook naar voren dat een aanzienlijke groep langdurig als flexwerker of zelfstandige met een laag inkomen werkt. Ook bij deze groep komen meerdere kwetsbaarheden samen. Het verkleinen van de verschillen tussen vaste en flexibele contracten kan ervoor zorgen dat deze groep meer inkomenszekerheid krijgt en een beter vangnet bij een inkomensterugval.

Verbeter de toegankelijkheid van de woningmarkt.

- **Zorg dat de woningbouw op gang blijft.** Hoge woonlasten komen veel voor bij de laagste en lage middeninkomens en zetten druk op het huishoudbudget van kwetsbare groepen. In de bouwopgave is het daarom van belang om te prioriteren op een groter en beter betaalbaar huursegment. Verklein de wachtlijsten in de sociale huursector door woningcorporaties meer ruimte te geven om te bouwen, nu private partijen de komende tijd dreigen af te haken. Realiseer, eventueel met hulp van woningcorporaties, ook

voldoende middeldure huurwoningen, omdat ook middeninkomens regelmatig te hoge woonlasten hebben.

- **Verdeel de woningvoorraad beter.** Met meer aanbod van middenhuur kunnen middeninkomens in een corporatiewoning gestimuleerd worden om door te stromen en plaats te maken voor iemand op de wachtlijst. Continueer het beleid van 'passend toewijzen' waarbij corporaties zoveel mogelijk huurwoningen met de laagste huren aanbieden aan de laagste inkomens. De forse daling van het aandeel huishoudens met hoge woonlasten in de corporatiesector suggereert dat dit beleid effectief is geweest.

1 Introductie

Het is de laatste jaren duidelijk geworden dat een grote groep Nederlandse huishoudens op meerdere terreinen kwetsbaar is.

Zo hebben de stijgende energiekosten het sluimerende armoedeprobleem aan het licht gebracht, hebben groepen huishoudens nauwelijks toegang tot een geschikte woning en slagen velen er niet in een vast arbeidscontract te krijgen. Wie echter enkel naar macro-economische indicatoren kijkt, zou kunnen concluderen dat het Nederland voor de wind gaat. Zo is de economie krachtig hersteld uit de coronacrisis en is de werkloosheid op dit moment historisch laag. Deze ogenschijnlijke tegenstelling illustreert de inmiddels brede consensus dat welvaart breder is dan economische groei. Want hoewel het bruto binnenlands product (bbp) een goede indicator is voor de omvang van de economie, gaat het voorbij aan de sociaaleconomische, culturele en ecologische factoren die bijdragen aan de huidige en toekomstige welvaart van een land. Ook zegt de mate van economische groei niets over hoe welvaart is verdeeld in de samenleving en hoe bestendig huishoudens en de samenleving als geheel zijn tegen schokken.

Om een beter beeld te krijgen van de welvaart wordt in Nederland gekeken naar de Monitor Brede Welvaart van het CBS. Het CBS definieert brede welvaart als 'de kwaliteit van leven in het hier en nu en de mate waarin deze al dan niet ten koste gaat van die van latere generaties en/of van die van mensen elders in de wereld'². Sinds 2018 publiceert het CBS in opdracht van de Tweede Kamer de Monitor Brede Welvaart. Hierin worden verschillende aspecten van

2 CBS (2022). Monitor Brede Welvaart en SDGs 2022.

brede welvaart gemeten: gezondheid, arbeid en vrije tijd, wonen, samenleving, veiligheid en milieu. De term brede welvaart werd geïntroduceerd door een Tweede Kamercommissie die in 2015-2016 onderzoek deed naar middelen om welvaart te meten³. De conclusies van deze Commissie borduren voort op aanbevelingen uit het Stiglitz-Sen-Fitoussi-rapport uit 2009⁴ en het daarop gebaseerde, breed onderschreven *Conference of European Statisticians* (CES) meet-systeem⁵.

De conclusie van de meest recente Monitor Brede Welvaart (2022) is dat het op veel vlakken goed gaat met de welvaart in Nederland, maar dat dit ten koste gaat van toekomstige welvaart. Met name op het gebied van natuurlijk kapitaal is er sprake van achteruitgang. Natuur en biodiversiteit nemen af, de kwaliteit van het oppervlaktewater daalt en CO₂-emissies zijn te hoog. Bij economisch kapitaal is het beeld gemengd. Enerzijds is de gemiddelde schuld van huishoudens in de afgelopen jaren toegenomen. Tegelijkertijd steeg het mediaan vermogen van huishoudens afgelopen jaren, met name doordat koopwoningen in waarde bleven stijgen. De Monitor Brede Welvaart is beleidsarm en geeft dus vooral een beschrijving van de stand van de Brede Welvaart. Politici en beleidsmakers pleiten er de laatste jaren voor om dit brede welvaartspectief op te nemen in de begrotings- en verantwoordingssystematiek van de overheid⁶. De drie planbureaus werken gezamenlijk aan een methodologie om brede welvaart hierin te integreren.

3 [Tijdelijke commissie Breed welvaartsbegrip](#) (2016). Parlementair onderzoek Breed welvaartsbegrip.

4 Stiglitz, J. E., Sen, A., & Fitoussi, J. P. (2009). Report by the commission on the measurement of economic performance and social progress.

5 CES (2014) Conference of European Statisticians Recommendations on Measuring Sustainable Development.

6 Voorbeelden hiervan zijn de brief van de voorzitter van de Tweede Kamer aan het Centraal Planbureau (CPB), Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) (februari 2020), het advies van de Raad van State over de Miljoenennota 2021 (september 2020), de moties van de Tweede Kamerleden van Raan/Wassenberg (oktober 2020), Bruins (oktober 2020), Hammelburg c.s. (oktober 2021) en het advies van de Studiegroep Begrotingsruimte (oktober 2020).

Een bredere benadering van welvaart past ook bij het mandaat van DNB. Het is onze missie om bij te dragen aan financiële stabiliteit en duurzame welvaart in Nederland. Een stabiel financieel stelsel vraagt om een samenleving en economie die in evenwicht zijn. Ook is het voor duurzame welvaart van belang dat economische groei niet ten koste gaat van de leefomgeving of latere generaties⁷. Ons werkterrein bestrijkt verschillende thema's van brede welvaart. Als onafhankelijk economisch adviseur richten we ons op macro-economische beleidsterreinen zoals de woningmarkt, de arbeidsmarkt en het pensioenstelsel. Wanneer deze onderdelen niet goed functioneren, geeft dit kwetsbaarheden voor de Nederlandse economie en de financiële stabiliteit. Maar uiteraard heeft het functioneren van de arbeids- en woningmarkt en het pensioenstelsel ook grote invloed op het welbevinden van mensen. Het bepaalt immers in hoeverre mensen een baan kunnen vinden die hen voldoening geeft en financiële zekerheid biedt, en in hoeverre mensen mogelijkheden hebben om veilig en comfortabel te kunnen leven. Sinds enige jaren richten wij ons onderzoek en beleidsadvisering ook op het thema energie en klimaat. Energieverbruik is immers onlosmakelijk verbonden met economische activiteit en de overgang naar een klimaatneutraal energiesysteem heeft belangrijke gevolgen voor de economie en de financiële stabiliteit. DNB kijkt daarbij ook naar de mogelijkheden van huishoudens om deel te nemen aan de energietransitie. Dit is namelijk een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle transitie⁸.

In deze studie onderzoeken we de kwetsbaarheden en veerkracht van huishoudens op vijf beleidsterreinen; samen zijn deze terreinen medebepalend voor de brede welvaart in Nederland.

Met behulp van een set financiële én niet-financiële welvaartsindica-

⁷ DNB Strategie 2025 ([link](#))

⁸ Zo onderzochten we in hoeverre huishoudens in staat zijn de verduurzaming van hun woning te financieren in 'Financiering voor de verduurzaming van de woningvoorraad', DNB 2022.

toren brengen we de positie van Nederlandse huishoudens in kaart op de terreinen 'wonen', 'werk en inkomen', 'vermogen en schuld', 'klimaat' en 'energie'. We zoomen daarbij in op de kwetsbare huishoudens per deelterrein (hoofdstuk 2). Wat kwetsbaarheid precies inhoudt is verschillend per beleidsterrein en ook binnen de wetenschappelijke disciplines is de betekenis niet altijd hetzelfde. In dit onderzoek sluiten we aan bij de definitie die de Autoriteit Financiële Markten (AFM)⁹ hanteert; kwetsbaarheid betekent blootstelling aan een verhoogd risico om in een ongewenste situatie te belanden. Hierbij kijken we naar situaties die vanuit maatschappelijk oogpunt ongewenst zijn en waarin een huishoudens door een bepaalde 'grens' zakt. Voor de bepaling van deze grenzen proberen we zo veel mogelijk aan te sluiten bij bestaande literatuur. Zie de appendix ter verantwoording van deze grenzen. Vervolgens beogen we in hoofdstuk 3 inzicht te geven in hoeverre er sprake is van stapeling van kwetsbaarheden. In hoofdstuk 4 laten we aan de hand van drie case studies zien hoe die stapeling eruit ziet. Dit doen we voor huishoudens met hoge huren, een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt en hoge energiekosten. We kijken hierbij ook terug in de tijd om te bezien of huishoudens in staat waren hun situatie te verbeteren.

Deze studie behandelt niet alle thema's die relevant zijn voor brede welvaart. We focussen ons op de vijf thema's waarvoor DNB data en expertise in huis heeft. Daarmee kijken we niet (uitgebreid) naar andere aspecten van brede welvaart zoals veiligheid, sociale cohesie, onderwijs, zorg en vertrouwen van burgers in elkaar en in instituties. Dit zijn thema's die wél in de Monitor Brede Welvaart van het CBS, de OESO *Better Life Index* of het werk van het Sociaal Cultureel Planbureau naar kwetsbaarheid behandeld worden. Ook

9 [AFM](#), 2021. Kwetsbaarheid voor betalingsproblemen. Een analytisch raamwerk voor het inschatten van betalingsrisico's. Definitie van kwetsbaarheid is gebaseerd op [Alwang et al. 2001](#).

kiezen we er voor om bij milieuaspecten te focussen op klimaat en niet te kijken naar andere omgevingsaspecten zoals natuur en luchtkwaliteit. We beseffen daarbij belangrijke kwetsbaarheden buiten beschouwing te laten en daarmee maar een deel van de totale problematiek te belichten. Wel wordt er uitgebreid stilgestaan bij de achtergrondkenmerken van huishoudens die onze studie als kwetsbaar worden aangemerkt, waarbij o.a. ook aandacht is voor hun onderwijsniveau en gezondheid.

2 Kwetsbaarheden van Nederlandse huishoudens op vijf terreinen

Dit hoofdstuk geeft inzicht in de mate van kwetsbaarheid van Nederlandse huishoudens op vijf terreinen: werk en inkomen (2.1), vermogen en schuld (2.2), wonen (2.3), klimaat (2.4) en energie (2.5). Hieruit blijkt dat een aanzienlijke groep huishoudens (17%) onder of dicht bij de armoedegrens leeft en 7% van de huishoudens geen aanvullend pensioen opbouwt. Ook valt op dat bijna een derde van de huishoudens lage financiële buffers heeft en 14% een netto schuld. Verder bestaan er grote verschillen tussen woonlasten van corporatiehuurders, private huurders en woningeigenaren en de woonoppervlakte per persoon is de afgelopen jaren ongelijker verdeeld geraakt. Tot slot is een aanzienlijke groep huishoudens kwetsbaar voor de fysieke gevolgen van klimaatverandering en heeft zo'n 5% zowel een slecht energielabel als een hoge energierekening. Huurders, alleenstaanden en mensen met een niet-westerse migratieachtergrond zijn bovengemiddeld vaak kwetsbaar op de vijf terreinen. Gepensioneerden, huiseigenaren en tweeverdieners blijken minder vaak in een kwetsbare positie te zitten. Voor ieder deelterrein gebruiken we data uit 2020 en maken we waar mogelijk een vergelijking met 2012. 2020 is het laatste jaar waarvoor alle indicatoren beschikbaar zijn en 2012 is het eerste¹⁰.

2.1 Werk en inkomen

Het hebben van werk en een inkomen draagt in sterke mate bij aan financiële welvaart maar ook aan het welzijn van mensen¹¹.

Zo stelt een inkomen hen in staat te consumeren of investeren en zo te

¹⁰ Niet alle indicatoren zijn beschikbaar voor de hele populatie voor 2012. Energielabels, energiequotes, problematische schulden en de fysieke klimaatrisico's ontbreken.

¹¹ Niet alleen het hebben van werk, maar ook de kwaliteit van het werk is een belangrijke drijver van welzijn. Data hierover is alleen uit enquêtes beschikbaar voor een beperkte populatie. Daarom konden we deze indicator niet meenemen. Voor inkomen geldt dat niet alleen de absolute hoogte bepalend is voor welvaart en welzijn, maar ook iemands relatieve inkomen in vergelijking tot naasten. Deze variabele hebben we wegens gebrek aan data hierover ook niet kunnen meenemen.

voorzien in basisbehoeftes als eten en wonen. Ook beschouwen veel mensen hun werk als een zinvolle tijdsbesteding. Iemands positie op de arbeidsmarkt en de hoogte van zijn of haar inkomen geeft daarnaast een indicatie van iemands 'economisch potentieel'. Dat wil zeggen, het vermogen om ook in de toekomst werk te hebben en een inkomen te genereren. Ook stelt een inkomen in staat te sparen en schokken op te vangen. Daarmee zijn werk en inkomen ook een indicatie van iemands verwachte welvaart in de toekomst en zijn financiële weerbaarheid.

De Nederlandse arbeidsmarkt presteert vanuit internationaal perspectief goed, hoewel er wel sprake is van een grote mate van flexibilisering. Een groot deel van de Nederlandse bevolking heeft betaald werk, de werkloosheid is in vergelijking met andere landen laag en de inkomens zijn gemiddeld hoog. In vergelijking met andere OESO-landen zijn er in Nederland echter veel mensen met een flexibel contract. Dit zijn mensen met bijvoorbeeld een uitzendbaan of een oproepcontract, maar ook mensen die een tijdelijk contract hebben met uitzicht op vast. Verschillende typen arbeidscontracten hebben voor- en nadelen voor de economie. Tegelijkertijd zijn de rechten en risico's tussen vaste werknemers, flexwerkers en zelfstandigen ongelijk verdeeld in Nederland¹². Mensen die langdurig in flexibele contracten zitten zonder uitzicht op een vast contract zijn kwetsbaar omdat hun inkomen varieert, ze een grotere kans op baanverlies hebben en minder goed verzekerd zijn bij een inkomenssterugval. Ook zelfstandigen hebben bij een economische neergang meer kans om hun werk te verliezen of te zien afnemen, hoewel deze groep voor een groot deel bestaat uit goedverdienende huishoudens met veel buffers. Bovendien hebben zij vaak geen arbeidsongeschiktheidsverzekering of aanvullend pensioen¹³.

12 Hoerberichts et al. (2021). Toekomst van de Arbeidsmarkt. [DNB-analyse](#).

13 Biesenbeek, C., van Voss, B. H., & Mastrogiacomo, M. (2022). Werkenden zonder pensioenopbouw [DNB Occasional studies 20-3](#).

2.1.1 Huishoudens met een kwetsbare werk of inkomenssituatie

Het aandeel huishoudens waarvan het hoofdkomen van iemand met een flexibel contract of een zelfstandige komt is redelijk constant gebleven. Figuur 1 laat zien dat in 2020 bij zo'n 8% van de huishoudens de hoofdkostwinner een flexibel arbeidscontract had¹⁴ en 7% zelfstandig was. In 2012 was dit respectievelijk 9% en 7%. Hoewel het aantal zelfstandigen en flexwerkers in deze periode wel is toegenomen, gaat dit vaker om het tweede inkomen van het huishouden. Flexwerkers en zelfstandigen zijn iets vaker dan gemiddeld hoogopgeleid. Goedverdienende zelfstandigen of flexwerkers zijn niet direct kwetsbaar. In sectie 2.1.2 laten we door middel van overlap met inkomens en pensioensopbouw zien welk deel wel kwetsbaar is en in hoofdstuk 4 zoomen we in een *case study* verder in op de zelfstandigen en flexwerkers die dichtbij of onder de armoedegrens leven.

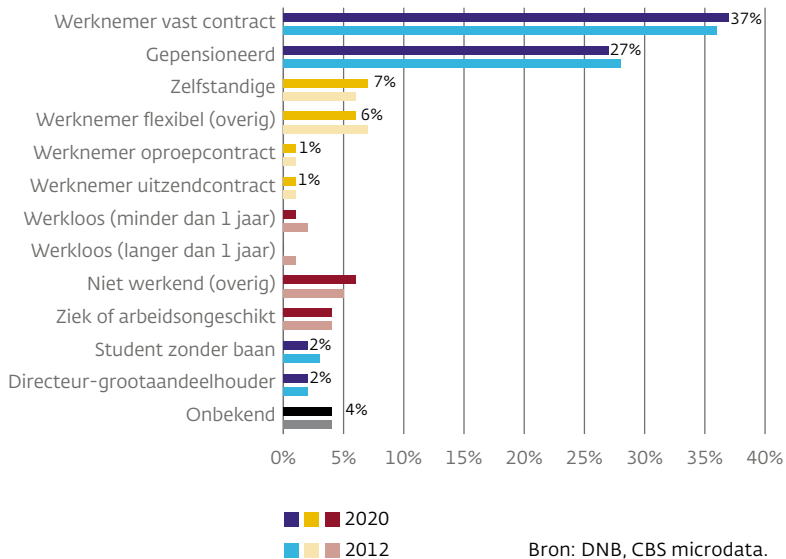
Terwijl de werkloosheid is gedaald, blijft het aandeel hoofdkostwinners dat ziek of arbeidsongeschikt is, of om andere redenen niet werkt redelijk constant. Bij zo'n 4% van de huishoudens is de hoofdkostwinner ziek of anderszins arbeidsongeschikt, dit aandeel is onveranderd in vergelijking met 2012. Daarnaast is de restcategorie van niet-werkenden die veelal rondkomen van een uitkering, licht gestegen van 6% in 2012 tot 7% in 2020. Bij zo'n 0,4% van de huishoudens was de hoofdkostwinner in 2020 langer dan één jaar werkloos, dit is een halvering van het aantal in 2012. Ook het aandeel kortstondige werklozen nam in deze periode af. In de groep zonder werk zien we niet verrassend een sterke oververtegenwoordiging van huishoudens met een laag inkomen.

¹⁴ In deze studie kijken we op huishoudniveau naar de belangrijkste bron van inkomen. De hoofdkostwinner is de persoon in het huishouden met de belangrijkste sociaaleconomische positie. Wie binnen een huishouden de hoofdkostwinner is, is afhankelijk van het inkomen en van de samenstelling van het huishouden. Zie CBS voor nadere toelichting. Flexibel arbeidscontract betreft flexibel contract overig, oproep en uitzend (respectievelijk 5,9%, 1,4% en 1,2%). Dit cijfer is enigszins verstoord omdat in 2020 veel flexwerkers hun baan zijn kwijtgeraakt als gevolg van de coronacrisis.

Ook wonen zij veel vaker in een corporatiewoning, zijn ze vaker alleenstaand en hebben ze vaker te maken met hoge zorgkosten¹⁵.

Figuur 1 De arbeidsmarktpositie van hoofdkostwinners is redelijk constant tussen 2012 en 2020

Percentage van alle hoofdkostwinners. Rood geeft een kwetsbare status aan, geel een potentieel kwetsbare status, blauw betekent niet kwetsbaar.

Een aanzienlijke groep huishoudens (17%) leeft onder of dicht bij de armoedegrens, deze groep is doorgaans huurder, alleenstaand en heeft vaker een niet-westerse achtergrond¹⁶. De groep huishoudens

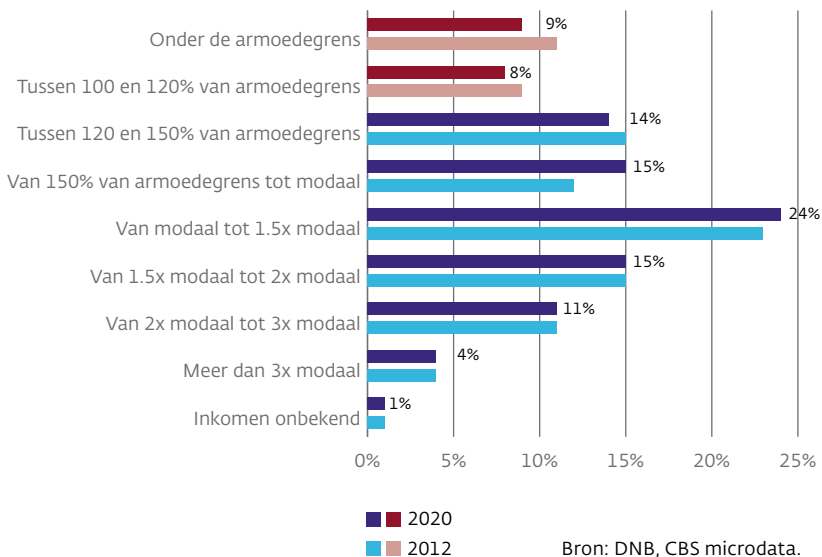
¹⁵ We kijken hier naar de totale zorgkosten die gedeclareerd zijn via de zorgverzekeraar.

¹⁶ We hanteren het niet-veel-maar-toereikend budget van het SCP als armoedegrens. Het CPB gebruikt deze grens ook in haar armoederamingen. In tegenstelling tot het CPB kijken we naar het aandeel huishoudens i.p.v. het aantal personen dat onder de armoedegrens leeft. Omdat alleenstaanden oververtegenwoordigd zijn bij huishoudens onder de armoedegrens, ligt het aantal personen in armoede wat lager. Ook gebruikt het CPB een preciezere methode om armoede te berekenen, waarbij ook correcties worden toegepast voor ziektekosten en referentiehuren ([link](#)).

die onder of dicht bij de armoedegrens leven (hierna gebruiken we ook wel 'een laag inkomen'), bestaat voor 85% uit huurders, zowel van een corporatiewoning of anderszins, terwijl huurders maar 42% van alle huishoudens beslaan. Iets meer dan de helft van deze groep is alleenstaand (t.o.v. 35% van alle huishoudens) en heeft vaker een niet-westerse migratieachtergrond (28% t.o.v. 12% alle huishoudens). Groepen die minder vaak een laag inkomen hebben zijn werknemers met een vast contract, gepensioneerden en tweeverdieners.

Figuur 2 17% van de huishoudens leeft onder of dicht bij de armoedegrens¹⁷

Percentage van alle hoofdkostwinners. Rood geeft kwetsbare status aan, blauw betekent niet kwetsbaar.

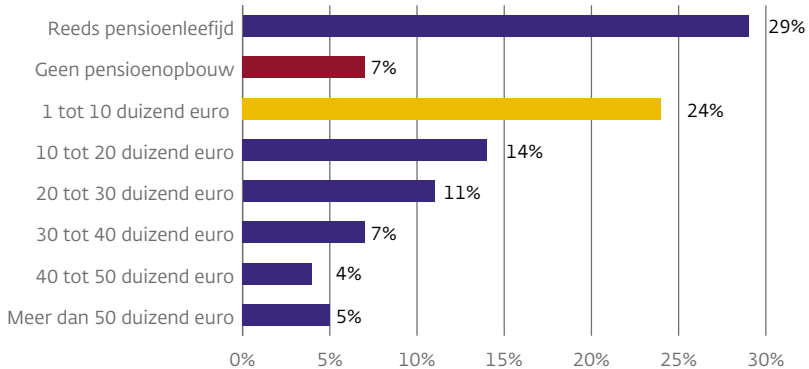

¹⁷ Modaal was in 2020 40 duizend euro bruto.

Bijna 7% van alle huishoudens bouwt geen aanvullend pensioen op (figuur 3)¹⁸. Er is daarnaast een groep van zo'n 10% van alle huishoudens die naar verwachting bij pensionering een zeer klein aanvullend pensioen krijgt (0 tot 2000 euro bruto per jaar). De hoofdkostwinnaars van huishoudens die geen pensioen opbouwen zijn relatief jong (34% is tussen de 18 en 30 jaar t.o.v. 11% van alle huishoudens), hebben vaak een niet-westerse migratieachtergrond (31% t.o.v. 12% van alle huishoudens) en zijn vaker laagopgeleid.

Figuur 3 7% van de huishoudens heeft een verwacht jaarlijks aanvullend pensioen van 0 euro (2020)

Percentage van alle hoofdkostwinners. Rood geeft een kwetsbare status aan, geel betekent potentieel kwetsbaar, blauw betekent niet kwetsbaar.

Bron: DNB, CBS microdata.

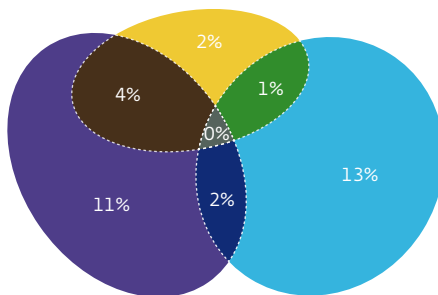
¹⁸ Pensioenaanspraken in bruto bedragen per jaar vanaf de pensioengerechtigde leeftijd, onder de veronderstelling dat iemand de rest van zijn/haar leven hetzelfde inkomen houdt. Hierbij gaat het om het totale tweedepijlerpensioen en niet alleen het pensioen dat hoort bij de huidige arbeidsrelatie. Hiermee wijken de cijfers af van de DNB-studie over werkenden zonder pensioenopbouw ([link](#)). In deze studie lag de nadruk namelijk op de pensioenopbouw in de huidige arbeidsrelatie.

2.1.2 Overlap van kwetsbaarheid voor werk- en inkomenssituatie

De verschillende kwetsbaarheden op de arbeidsmarkt komen vaak samen voor, vooral bij mensen zonder werk. Zo blijkt uit Figuur 4A dat 2% van alle huishoudens onder of dicht bij de armoedegrens leeft én in een onzekere werksituatie zit (flexibel contract of zelfstandige). Deze groep heeft al een laag inkomen en loopt in vergelijking met vaste werknemers een groter risico op een inkomensterugval. Daarnaast heeft 2% een onzekere arbeidsmarktpositie en geen pensioenopbouw. In hoofdstuk 4 zullen we deze groep 'onzekere werkenden' nader bestuderen. Ook is er een groep van zo'n 5% van de huishoudens die een laag inkomen heeft en geen aanvullend pensioen opbouwt. Figuur 4B laat zien dat huishoudens die niet werken (exclusief gepensioneerden en studenten) vaak onder of dicht bij de armoedegrens leven en vaak geen aanvullend pensioen opbouwen. Bij 3% is er sprake van een stapeling waarbij ze niet werken, onder of dicht bij de armoedegrens wonen én geen aanvullend pensioen opbouwen.

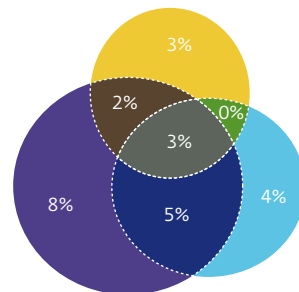
Figuur 4 Vooral bij niet-werkenden zien we een combinatie van laag inkomen en geen pensioen

4A Overlap voor zelfstandigen en flexwerkers.

- Laag inkomen (17%)
- Zelfstandige of flexibel contract (15%)
- Geen aanvullend pensioen (7%)

4B Overlap voor niet-werkenden

- Laag inkomen (17%)
- Werkloos, arbeidsongeschikt of geen baan (12%)
- Geen aanvullend pensioen (7%)

Bron: DNB, CBS microdata.

2.2 Vermogen en schuld

Vermogen en schuld zijn een belangrijke indicator van welvaart en financiële weerbaarheid. De hoogte van het vermogen en de schuldpositie zegt iets over in hoeverre een huishouden de mogelijkheid heeft tot consumptie in de toekomst, maar ook in hoeverre het in staat is financiële schokken op te vangen. Tegelijkertijd kan het hebben van schulden zorgen voor stress en daarmee een negatieve impact hebben op het welzijn van een huishouden.

Nederlandse huishoudens sparen in vergelijking met andere landen veel¹⁹, maar dit gaat met name naar het pensioen en de eigen woning. De liquide financiële buffers van Nederlandse huishoudens, oftewel het geld dat makkelijk kan worden aangesproken bij tegenslagen (spaargeld en effecten), zijn daarentegen laag. Tegelijkertijd staan tegenover de hoge illiquide vermogens ook hoge schulden, met name hypotheeklen²⁰. Nederlandse huishoudens hebben daarmee lange financiële balansen, wat hen kwetsbaar maakt voor schommelingen in rente en huizenprijzen. De recente energiecrisis heeft laten zien dat er een aanzienlijke groep is die bij onverwachte financiële tegenspoed, zoals hogere energieprijzen, moeite heeft om de vaste lasten te betalen en nauwelijks buffer heeft om een schok op te vangen²¹. De kenmerkende vermogensopbouw van Nederlandse huishoudens wordt onder andere bepaald door fiscaal beleid. Zo is er met de hypotheekrenteaftrek nog steeds een ruime subsidie op de eigen woning en ook de pensioenopbouw wordt gesubsidieerd²².

19 Nederlandse huishoudens spaarden in 2021 17,6 procent van hun besteedbare inkomen. Van de OECD landen spaarden alleen Ierland en Zwitserland meer. OECD (2023), Household savings (indicator). doi: 10.1787/cfc6f499-en (Accessed on 09 February 2023)

20 'De vermogensopbouw van huishoudens: is het beleid in balans?' DNB (2015)

21 <https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Publicatie-Stresstest-kosten-van-levensonderhoud.pdf>

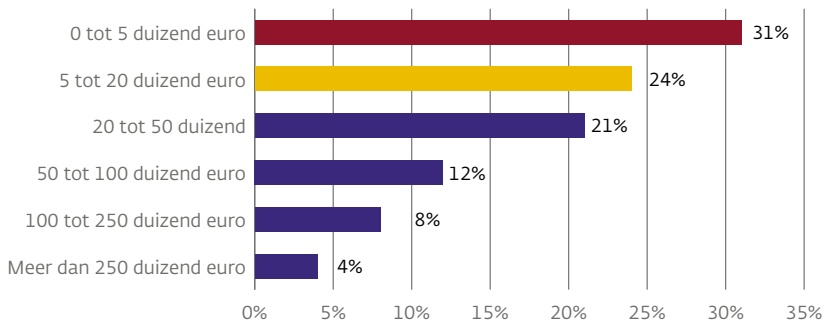
22 Zie ook IBO Vermogensverdeling 'Licht uit, spot aan: de vermogensverdeling' (2022)

2.2.1 Huishoudens met lage financiële buffers en schulden

Een derde van de Nederlandse huishoudens heeft nauwelijks spaargeld en is dus gevoelig voor financiële tegenslagen. Zoals figuur 5 laat zien heeft bijna een derde minder dan 5000 euro aan liquide financiële middelen²³. In 2012 was dit iets meer, namelijk 37%²⁴. De groep bestaat bovengemiddeld vaak uit huurders (70%). Ook valt op dat veel huiseigenaren lage buffers hebben. Doordat de onverwachte uitgaven voor een huiseigenaar veel hoger kunnen liggen is voor die groep 5000 euro aan de (zeer) lage kant. Zo raadt het Nibud voor huiseigenaren met kinderen en een modaal inkomen een buffer van ongeveer 10.000 euro aan²⁵. De huishoudens met lage buffers bestaan verder voor bijna de helft uit alleenstaanden en hebben bovengemiddeld vaak een niet-westerse migratieachtergrond (25% t.o.v.12% van alle huishoudens).

Figuur 5 31% van de huishoudens heeft minder dan 5000 euro spaargeld

Percentage van alle huishoudens. Rood geeft een kwetsbare status aan, geel betekent potentieel kwetsbaar, blauw betekent niet kwetsbaar.

Bron: DNB, CBS microdata.

²³ In eerder DNB onderzoek uit 2020 lieten we zien dat zelfs een op de zeven Nederlandse huishoudens minder dan 2500 duizend euro financiële buffer heeft ([link](#)).

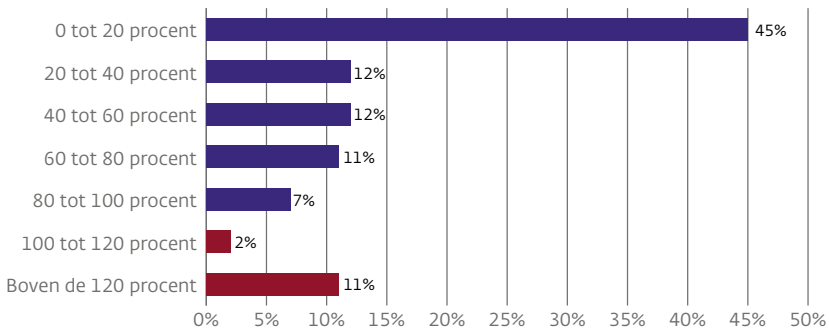
²⁴ Voor 2012 is een vermogensgrens van 4500 gehanteerd. Wat grofweg correspondeert met de inflatieontwikkeling tussen 2012 en 2020

²⁵ <https://bufferberekenaar.nibud.nl/inboedel-en-onderhoud>.

Het aantal huishoudens met meer schuld dan vermogen is gedaald t.o.v. 2012 maar blijft substantieel. In 2020 had 14% van de huishoudens een netto schuld, terwijl dit in 2012 nog 21% was. De daling komt vooral doordat minder huizen ‘onder water’ stonden in 2020²⁶. Een netto schuld leidt vooral tot problemen wanneer deze plotseling moet worden afgelost²⁷. Een veelvoorkomend voorbeeld hiervan is wanneer het huis gedwongen moet worden verkocht als gevolg van scheiding of overlijden van de partner. Mensen dicht bij of onder de armoedegrens zijn oververtegenwoordigd in de groep met een netto schuld (35% t.o.v. 17% van alle huishoudens). Ook bestaat de groep relatief vaak uit mensen met een flexibel arbeidscontract (17% t.o.v. 8%), jonge mensen van tussen de 18 en 30 jaar (29% t.o.v. 11%) en huurders (78% t.o.v. 42%). Ook studenten hebben relatief vaak meer schulden dan bezittingen, wat kan worden verklaard door hun studieschuld.

Figuur 6 14% van de huishoudens had in 2020 meer schulden dan bezittingen

Percentage van alle huishoudens

Bron: DNB, CBS microdata.

²⁶ Zie hiervoor bijvoorbeeld het Overzicht Financiële Stabiliteit najaar 2020 ([link](#)).

²⁷ Bij studieschulden speelt dit eigenlijk nauwelijks. Bij een te laag inkomen kan namelijk een deel worden kwijtgescholden en in financieel lastige periodes kunnen aflossingen ook tijdelijk stop worden gezet.

Zo'n 6% van de Nederlandse huishoudens had in 2020 te maken met betalingsachterstanden. In deze studie gaat het om huishoudens met een betalingsachterstand bij één of meerdere (semi-)publieke instanties (bijvoorbeeld DUO, belastingdienst of zorgverzekering). Schulden die geregistreerd staan bij het Bureau Krediet Registratie zijn hierin niet meegenomen, waardoor we het aantal huishoudens met betalingsachterstanden (licht) onderschatten²⁸. Huishoudens met problematische schulden zijn financieel kwetsbaar en ervaren ook vaker stressgerelateerde klachten²⁹. Deze groep bestaat bovengemiddeld vaak uit eenoudergezinnen (19% t.o.v. 7% van alle huishoudens). Niet verrassend bestaat deze groep ook uit bovengemiddeld veel huishoudens die dicht bij of onder de armoedegrens leven (38% t.o.v. 17% totaal). Ook oververtegenwoordigd in deze groep zijn mensen met een niet-westerse migratieachtergrond (34% t.o.v. 12% totaal) en mensen zonder of met een lage vervolgoopleiding (85% t.o.v. 59% totaal). Tenslotte valt op dat gepensioneerden zijn ondervertegenwoordigd in deze groep (8% t.o.v. 27%).

2.2.2 Overlap tussen verschillende financiële kwetsbaarheden

Het hebben van weinig buffers, een netto schuld en betalingsachterstanden gaat vaak samen. Figuur 7 laat zien dat een aanzienlijk groep huishoudens (11%) zowel een netto schuld heeft als weinig financiële middelen. Deze groep heeft dus geen buffer om een inkomsterugval of onvoorziene hoge uitgaven op te vangen en zal in zo'n geval ook in de problemen kunnen komen met de rentebetalingen op hun schulden. Ook laat de figuur zien dat zo'n 3% van de Nederlandse huishoudens een potentieel zeer preciaire financiële situa-

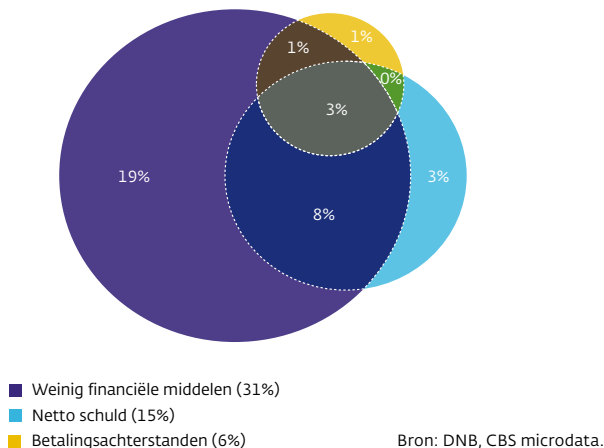
²⁸ Omdat schulden bij overheidsinstellingen en het BKR in de praktijk vaak samen blijken hangen hebben we het overgrote deel van de huishoudens met problematische schulden in onze dataset. Het CBS schatte het percentage (inclusief BKR-schulden) in 2020 op zo'n 7,6% ([link](#)).

²⁹ Zie bijvoorbeeld Roos, A. F., Diepstraten, M., & Douven, R. (2021). When Financials Get Tough, Life Gets Rough?: Problematic Debts and Ill Health (No. 428). Hague, the Netherlands: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis. ([link](#))

tie zitten van hoge schulden met sterke signalen dat deze schulden nu al lastig zijn om terug te betalen³⁰. In deze groep zijn huishoudens met lage inkomens, een lager opleidingsniveau, eenoudergezinnen, huurders, een niet-westerse migratieachtergrond, zonder werk of in een flexibele arbeidsrelatie oververtegenwoordigd.

Figuur 7 Weinig buffers, een negatief vermogen en betalingsachterstanden gaan vaak samen

Percentage van alle huishoudens

2.3 Wonen

Het hebben van een dak boven je hoofd is een basisbehoefte en draagt daarmee in hoge mate bij aan de welvaart van een huishouden. De kwaliteit van iemands woonsituatie is van veel aspecten afhankelijk, zoals de kwaliteit van de woning maar ook van de buurt. Voor de financiële weerbaarheid van een huishouden is uiteraard ook van belang dat de woonlasten betaalbaar zijn.

³⁰ Het is belangrijk om op te merken dat de betalingsachterstanden meestal geen directe betrekking hebben op de schulden in deze studie, omdat wij enkel achterstanden bij (semi-) publieke instellingen waarnemen, terwijl de geobserveerde schulden vaak uitstaan bij financiële instellingen.

De toegankelijkheid van de Nederlandse woningmarkt staat onder druk en dit is een zorgpunt voor veel huishoudens. Hoewel huizenprijzen op dit moment dalen, is de prijs van een koopwoning nog steeds hoog³¹. Vooral voor starters is het daarmee moeilijk om een koopwoning te bemachtigen. Daarnaast is het aanbod van zowel koop- als van huurwoningen schaars. Vooral de omvang van de vrije huursector is beperkt (circa 13% van de totale woningvoorraad, t.o.v. ruim 59% koopwoningen en 29% sociale huur). Wie als gevolg van de hoge prijzen geen toegang heeft tot de koopmarkt, maar te veel verdient voor een sociale huurwoning, is aangewezen op een klein en vaak duur commercieel huursegment. Het kostenverschil tussen huren in het vrije segment en kopen is aanzienlijk³².

2.3.1 Huishoudens met kwetsbare positie op de woningmarkt

Absoluut gezien hebben woningeigenaren in Nederland het vaakst te hoge woonlasten, relatief gezien komen hoge woonlasten het vaakst voor bij private huurders. Er bestaan grote verschillen tussen woonlasten van sociale huurders, private huurders en woningeigenaren. Als indicator voor (te) hoge woonlasten gebruiken we de normen van het Nibud, die verschillen tussen huurders en kopers³³. Volgens die normen kan een eenpersoonshuishouden met een bruto inkomen van 40 duizend euro bijvoorbeeld een huur van 1194 euro betalen of maandelijks 850 euro uitgeven aan hypotheeklasten³⁴. Het aandeel van huishoudens met te hoge woonlasten verschilt sterk per type eigendom³⁵. Zo heeft 18% van de huurders in de private sector te

31 De gemiddelde verkoopprijs in 2022 was EUR 428 591. Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, Kadaster

32 Verkleinen kostenverschil tussen koop en huur werkt welvaartsverhogend (DNB, 2020)

33 Voor kopers maken we gebruik van de financieringslastnormen van Nibud (Nibud, 2019). Voor huurders gebruiken we een tabel van Nibud met normen die per type huishouden verschilt. Op huurwijzer.nibud.nl kunt u zelf uw betaalbare huur berekenen.

34 De maximale hypotheeklasten hangen af van de rente, in het voorbeeld 4%. Huishoudens mogen minder aan hypotheeklasten uitgeven dan aan huur, omdat woningbezit gepaard gaat met extra kosten zoals onderhoudskosten en verzekeringen en het risico dat de rente stijgt.

35 In dit geval is het onderscheid tussen sociale en particuliere huur de liberalisatiegrens van 2020 van € 737,14 per maand.

hoge woonlasten³⁶, versus 4% van de mensen in de sociale huur. Voor woningeigenaren is dit 8%. Zowel huizenbezitters als huishoudens in de sociale huursector hebben veel minder vaak last van hoge woonlasten dan in 2012. Voor huizenbezitters is dit met name te verklaren door de daling van de hypotheekrente en de gevolgen van financiële en Eurocrisis, waardoor ook veel huizenbezitters zonder baan kwamen te zitten en dus relatief hoge lasten hadden ten opzichte van hun inkomen. Ook voor huurders in de sociale sector had de crisis in 2012 dit effect. Daarnaast heeft het beleid van passend toewijzen mogelijk een rol gespeeld bij de afname van hoge woonlasten over tijd. In de case study over duurhuurders gaan we hier verder op in. Figuur 8 laat deze verdeling van type eigendom zien naar woonquote³⁷. Binnen de groep huishoudens met hoge woonlasten komen private huurders relatief vaak voor (23% t.o.v. van 13% van alle huishoudens) en huurders in de sociale sector relatief minder (15% t.o.v. 29% van alle huishoudens).

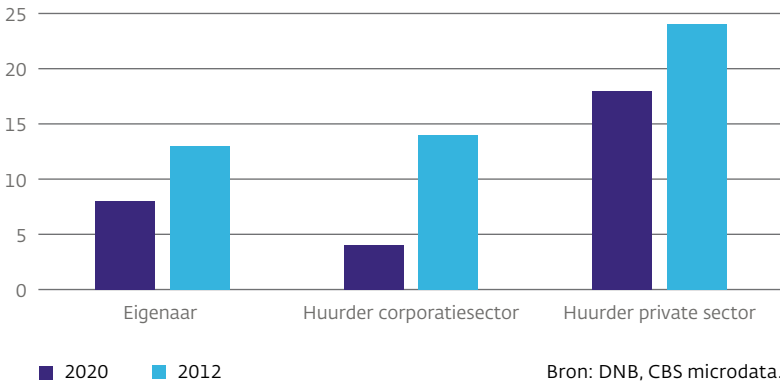
Hoge woonlasten zijn geconcentreerd bij huishoudens met een inkomen onder of dicht bij de armoedegrens. Dit komt doordat voor een deel van hen ook de gereguleerde huren in het sociale huursegment nog te hoog zijn. Bij huishoudens met een inkomen tussen de armoedegrens en modaal komen te hoge woonlasten al substantieel minder vaak voor, terwijl zij ook bovengemiddeld vaak in de sociale huursector wonen. Ook bestaat de groep uit relatief veel zelfstandigen (13% t.o.v. 7% van alle huishoudens). Zelfstandigen zijn vaker aangewezen op de relatief dure private huursector omdat ze moeilijker aan een hypotheek komen.

³⁶ Dit is zeer waarschijnlijk een onderschatting omdat de dataset studenten en woningdelers grotendeels buiten beschouwing laat.

³⁷ De woonquote berekenen we als de bruto maandelijkse huur of hypotheeklasten als percentage van het bruto inkomen van het huishouden.

Figuur 8 Te hoge woonlasten komen het meest voor in de private huursector

Percentage huishoudens met te hoge woonlasten naar eigendomsvorm

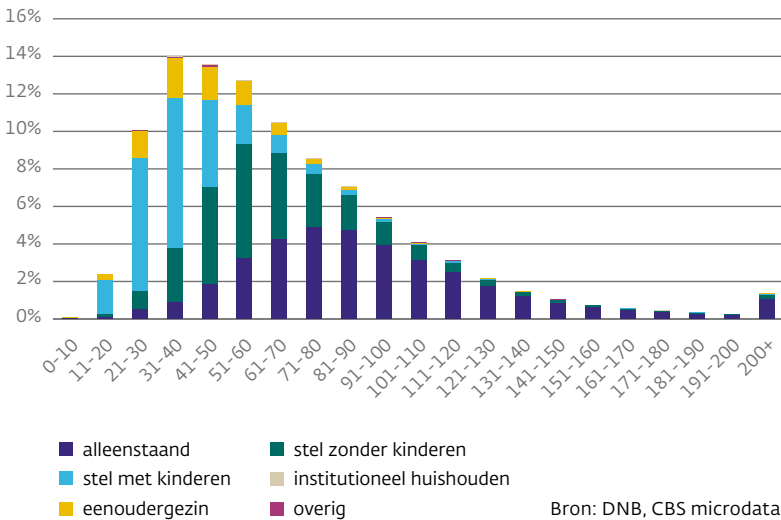

De woonoppervlakte per persoon is de afgelopen jaren ongelijker verdeeld geraakt. Als indicator van de woonomstandigheden kijken we naar het aantal vierkante meters dat huishoudens per persoon ter beschikking hebben. Zoals onderstaande figuur laat zien heeft zo'n 3 procent van de huishoudens een woonoppervlak van minder dan 20 vierkante meter per persoon. Dit is een verdubbeling t.o.v. 2012. Tegelijkertijd is het gemiddelde aantal vierkante meters per persoon in deze periode licht toegenomen van 52,7 naar 54,4. Dit laat zien dat de woonomstandigheden ongelijker verdeeld zijn geraakt in de afgelopen acht jaar. Toch blijft het aandeel huishoudens met een (te) kleine woning in Nederland laag vergeleken bij andere landen en is de gemiddelde woningomvang relatief groot in Nederland.

Gezinnen in kleine woningen hebben vaak kenmerken die we meer terugzien bij kwetsbare groepen. Zo woont de helft in een sociale huurwoning (t.o.v. een derde van alle huishoudens), een derde leeft dicht bij of onder armoedegrens (t.o.v. 17% van alle huishoudens) en hebben vaker dan gemiddeld een niet-westerse migratieachtergrond (vier keer vaker dan de populatie). Ook valt op dat zelfstandigen en mensen met een flexibel arbeidscontract zijn oververtegenwoordigd. Gepensioneerden blijken juist ondervertegenwoordigd in deze groep.

Figuur 9 Vooral stellen met kinderen wonen vaak klein

Percentage van alle huishoudens

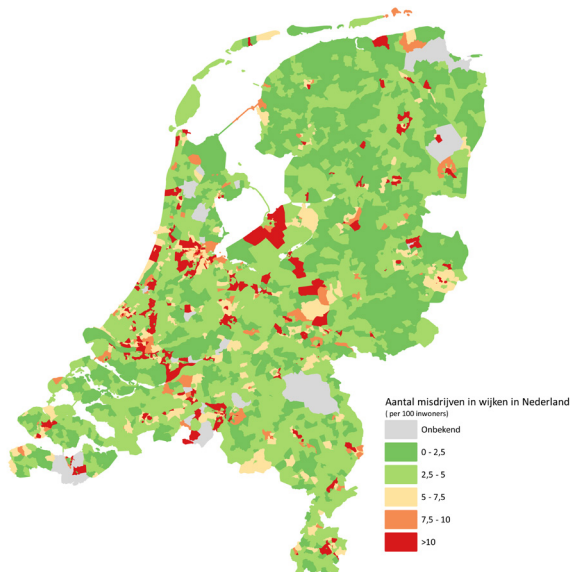

Huurders wonen vaker in een onveilige buurt, voornamelijk in de Randstad. Als indicatie voor de veiligheid van de buurt maken we gebruik van politiedata voor geregistreerde misdrijven per wijk. De groep huishoudens die in een relatief onveilige buurt woont, blijkt vaker dan gemiddeld in een huurwoning te wonen (55% t.o.v. 42%

van alle huishoudens) en is wat vaker dan gemiddeld alleenstaand (42% t.o.v. 35% van alle huishoudens). In figuur 10 is daarnaast te zien dat minder veilige wijken zich vaker in grote steden bevinden.

Figuur 10 Criminaliteit vooral hoog in meer stedelijke gebieden

Aantal misdrijven per 100 inwoners

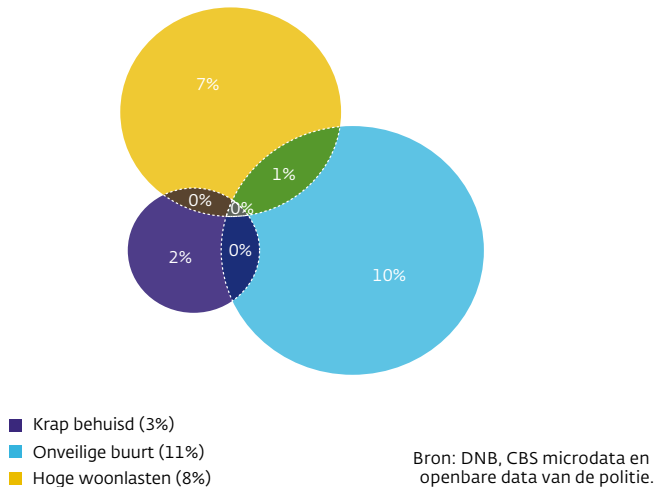
Bron: DNB, CBS microdata en openbare data van de politie.

2.3.2 Overlap tussen kwetsbaarheden woningmarktpositie

Er is in beperkte mate sprake van een stapeling van kwetsbaarheden op woningmarktvlak. Figuur 11 toont dat slechts 1% van alle huishoudens in een onveilige buurt woont en hoge woonlasten betaalt. Nog geen procent van alle huishoudens is krap behuist én woont in een onveilige buurt. Hoewel dit een kleine groep is, komt krap behuist zijn in onveilige buurten wel ongeveer tweemaal vaker dan gemiddeld. Nog geen half procent van alle huishoudens is krap behuist en heeft te maken met hoge woonlasten.

Figuur 11 Nauwelijks overlap tussen kwetsbaarheden op de woningmarkt

Percentage van alle huishoudens

2.4 Klimaat

De effecten van klimaatverandering veroorzaken schade voor mensen, dieren en planten en hebben daarmee impact op welvaart van mensen nu en in de toekomst. Als gevolg van het veranderende klimaat krijgt Nederland steeds meer te maken met wateroverlast, overstromingen, hitte en droogte. Overstromingen en wateroverlast kunnen zorgen voor schade aan woningen en in het ergste geval gedwongen verhuizingen. Hoge temperaturen kunnen ook leiden tot hittestress bij mensen. Hierbij ontstaan lichamelijke klachten of zelfs ziekten.

2.4.1 Huishoudens kwetsbaar voor de fysieke gevolgen klimaatverandering

Veel huishoudens wonen nu al op plekken waar het in de zomer erg warm kan worden. Zo blijkt 18% nu al bloot te staan aan een gevoelstemperatuur op zomerse dagen van boven de 40 graden Celsius. Die temperatuur leidt gemiddeld genomen tot extreme warmtestress voor het lichaam³⁸. Vooral bij ouderen of mensen met een slechtere gezondheid leidt dit tot extra gezondheidsrisico's. Mensen in slechte geïsoleerde woningen zullen hier meer last van hebben. Gevoelstemperaturen boven de 40 graden komen met name voor in stedelijke gebieden en in het zuiden van het land (zie Figuur 11). Qua achtergrondkenmerken is de groep die blootstaat aan hittestress min of meer een dwarsdoorsnede van de bevolking.

Een kwart van de Nederlandse huishoudens staat bloot aan risico's van forse overstromingen. Deze huishoudens wonen op een plek waar eens in de honderd jaar een overstroming van meer dan een halve meter wordt verwacht. Zoals Figuur 11 laat zien, liggen de gemeenten waar het grootste aandeel van de bevolking blootstaat aan overstromingsrisico rond het stroomgebied van de grote rivieren. Qua achtergrondkenmerken is de groep die blootstaat aan overstromingsgevaar ook weer min of meer een dwarsdoorsnede van de bevolking.

Ook staan veel Nederlandse huishoudens bloot aan de risico's van wateroverlast door extreme neerslag. 17% van alle huishoudens krijgt naar verwachting eens in de honderd jaar te maken krijgen met wateroverlast van meer dan 15 cm bij extreme neerslag.³⁹ Straten en pleinen kunnen hierdoor onder water komen te staan en woonhuizen instromen. Figuur 12 toont dat dit risico zich verspreid

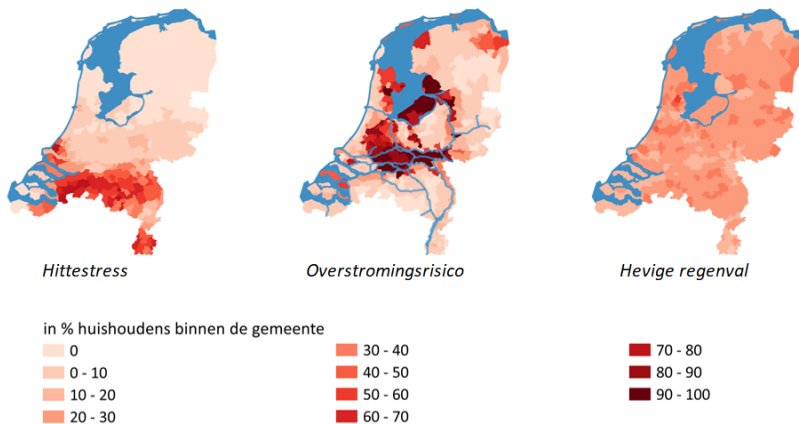
³⁸ RIVM (2020). Ontwikkeling standaard Stresstest Hitte.

³⁹ Zie voor een toelichting hoe de data is verkregen de appendix.

over het land voordoet. Er zijn geen duidelijke bevolkingsgroepen die er bovengemiddeld veel last van hebben.

Figuur 12 Risico's van klimaatverandering en extreem weer vaak regionaal geconcentreerd

Percentage van alle huishoudens

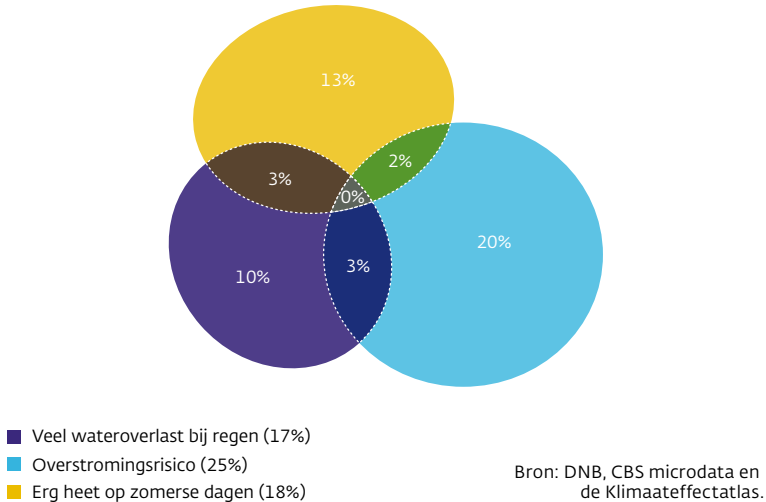
Bron: DNB, CBS microdata en de Klimateffectatlas.

2.4.2 Overlap fysieke klimatarisico's

Ongeveer 8% van de huishoudens is op meerdere aspecten kwetsbaar voor de fysieke gevolgen van klimaatverandering. Ongeveer 3% van de huishoudens heeft te maken met zowel hittestress in de zomer als een risico op wateroverlast door regen (zie Figuur 13). Daarnaast is er een groep van 3% die zowel een risico loopt op overstroming en als wateroverlast door regen. Verder woont 2% van de huishoudens in een potentieel overstromingsgebied en ervaart in de zomers extreme hitte. Nog geen half procent van de huishoudens behoort tot de groep die aan alle drie de klimaat- en weerrisico's blootstaat. Er zijn opnieuw geen duidelijke patronen qua achtergrondkenmerken van huishoudens. De risico's blijken daarmee, behalve geografisch, redelijk evenredig verdeeld over de bevolking.

Figuur 13 Slechts beperkte overlap tussen verschillende weer- en klimaatrisico's

Percentage van alle huishoudens

2.5 Energie

Beschikbaarheid van betaalbare energie is een belangrijk aspect van de ervaren welvaart van een huishouden. Energie wordt gezien als basisbehoefte. Voor de meeste huishoudens is energie een belangrijke maandelijkse kostenpost en de afgelopen periode heeft laten zien dat veel huishoudens dan ook kwetsbaar zijn voor een stijging van de energieprijzen⁴⁰.

⁴⁰ Uit [onderzoek](#) blijkt dat een op de vijf huishoudens in het najaar van 2022 stress ervoer als het gevolg van hoge prijsstijgingen (die voor een belangrijk deel het gevolg waren van hoge energieprijzen).

Huishoudens met een energie-inefficiënte woning hebben niet alleen te maken met hoge kosten nu maar in het geval van huiseigenaren ook met hoge benodigde verduurzamingsinvesteringen.

Om de energierekening betaalbaar te houden en de klimaatdoelen te halen, zullen Nederlandse huishoudens minder energie moeten gaan gebruiken en moeten putten uit andere energiebronnen. Huishoudens zullen de komende jaren onder invloed van (nieuwe) regelgeving en beprijzing van CO₂-uitstoot gestimuleerd worden om verschillende verduurzamingsmaatregelen te nemen zoals isoleren en het overschakelen van gas op alternatieve warmtebronnen. Deze maatregelen vragen om investeringen die de meeste huishoudens in staat zijn te dragen, maar niet allemaal. Uit recente schattingen van DNB blijkt dat zo'n 14% van de huiseigenaren de investeringskosten van verduurzaming (isolatie tot energielabel B en elektrische warmtepomp) van de eigen woning niet kan dragen⁴¹.

2.5.1 Huishoudens met een hoge energierekening en energie-inefficiënt huis

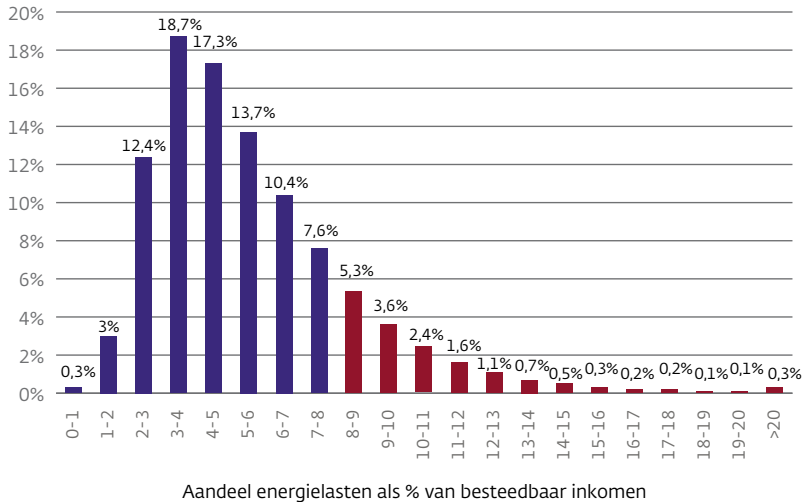
In 2020 gaf zo'n 17% van de huishoudens een groot deel (>8%) van hun inkomen uit aan hun energierekening. Vooral voor de laagste inkomensgroepen is dit een dusdanig hoog aandeel van het inkomen dat zij een groot risico lopen hun energierekening niet te kunnen betalen. Dit aandeel komt grofweg overeen met het energieaandeel in het minimumbudget van het Nibud en werd eerder in TNO onderzoek naar energiearmoede ook als grens gehanteerd⁴². Alleenstaanden zijn oververtegenwoordigd in deze groep (62% t.o.v. 35% van alle huishoudens). Evenals huurders (69% t.o.v. 42%), gepensioneerden (42% t.o.v. 27%) en huishoudens zonder werk (22% t.o.v. 6%). In hoofdstuk 4 laten we zien hoe de situatie verandert als we uitgaan van de energieprijzen van 2022 en wat vervolgens de gevolgen zijn van energiebesparing en het verduurzamen van woningen op het aantal kwetsbare huishoudens.

41 [Isoleren en compenseren: reactie van huishoudens op de energiecrisis, DNB \(2023\)](#)

42 TNO (2021) De feiten over energiearmoede in Nederland Inzicht op nationaal en lokaal niveau ([link](#))

Figuur 14 Energielasten in % besteedbaar inkomen (2020)

Percentage van alle huishoudens

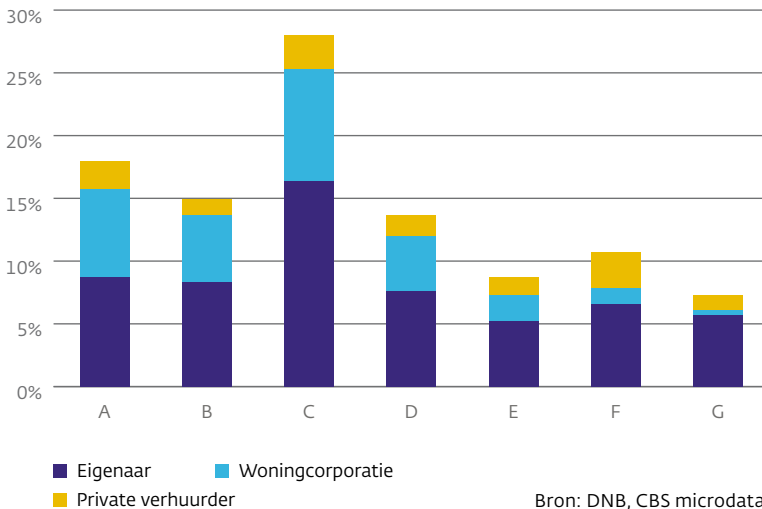

Bron: DNB, CBS microdata.

Ruim een kwart van de huishoudens had in 2020 nog een 'slecht' energielabel van E of lager. Omdat niet voor alle woningen een definitief energielabel beschikbaar is, berekenen we voor de ontbrekende energielabels een 'voorlopig energielabel' op basis van bouwjaar en woningtype. Het valt op dat huishoudens met slechte energielabels redelijk gelijk verdeeld zijn over verschillende inkomensklassen. Gemiddeld bestaat deze groep uit veel huiseigenaren (64% t.o.v. 59% van alle huishoudens) terwijl corporatiehuurders zijn ondervertegenwoordigd (14% t.o.v. 29%).

Figuur 15 Ongeveer 25% van huishouden heeft slecht energielabel

Percentage van alle huishoudens

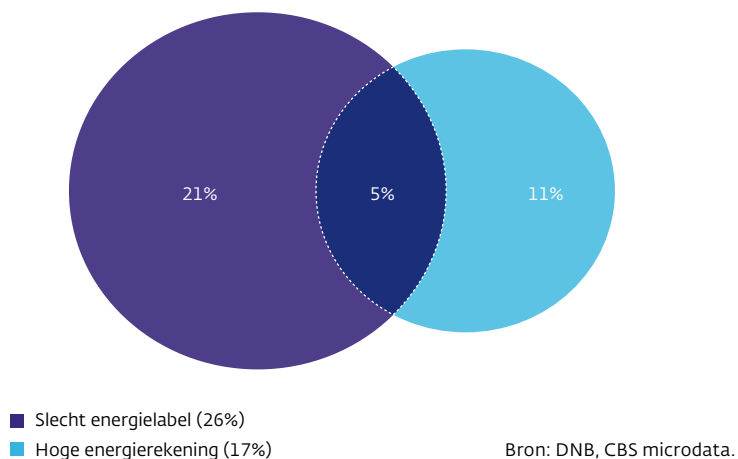

2.5.2 Overlap in kwetsbare energiepositie

Hoewel hoge energie-uitgaven vaker voorkomen bij slechtere energie labels, is dit lang niet altijd het geval. Zo'n 5% van alle huishoudens heeft zowel een slecht energielabel als hoge energie-uitgaven in verhouding tot hun inkomen. Niettemin heeft 11% van de huishoudens een hoge energierekening terwijl hun energielabel D of hoger heeft. De groep met zowel hoge energie-uitgaven en een slecht label bestaat voornamelijk uit huishoudens uit de lagere inkomensgroepen.

Figuur 16 Slecht energielabel betekent niet altijd ook een hoge energierekening

Percentage van alle huishoudens

3 Stapeling van kwetsbaarheden

In dit hoofdstuk laten we zien in hoeverre sprake is van stapeling van kwetsbaarheden bij huishoudens en hoe deze stapeling zich kenmerkt en ontwikkelt door de tijd. De 10% huishoudens met de meeste kwetsbaarheden blijkt op minimaal 5 indicatoren kwetsbaar te zijn. Deze groep bestaat uit relatief veel mensen zonder werk. Verder is deze groep relatief vaak jong, laagopgeleid en alleenstaand. De groep die niet, of beperkt kwetsbaar is, is daarentegen vaak hoogopgeleid, gepensioneerd, huiseigenaar, en/of heeft een vast arbeidscontract.

Verschillende vormen van kwetsbaarheid laten zich soms moeilijk met elkaar vergelijken, toch maken we in dit hoofdstuk geen onderscheid als we kijken naar de stapeling ervan. Er is discussie mogelijk over welke kwetsbaarheden het meest vervelend of meest acuut zijn. Zo zullen de meeste mensen het vervelender vinden om een zeer laag inkomen te hebben dan bloot te staan aan te hoge zomerse temperaturen. De literatuur over brede welvaart laat echter zien dat de weging van verschillende elementen van brede welvaart erg ingewikkeld is. Daarom kiezen wij ervoor, net als veel andere studies, om geen weging toe te passen en dit aan de beoordeling van de lezer zelf te laten. Tabel 1 geeft een samenvatting van de kwetsbaarheden die in hoofdstuk 2 zijn geïntroduceerd en waarvan we in dit hoofdstuk de stapeling bekijken.

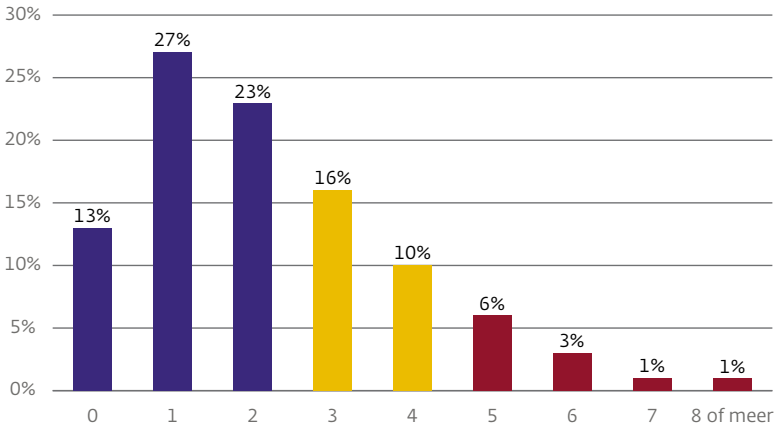
Tabel 1: overzicht van verschillende indicatoren van kwetsbaarheid

Thema	Variabele	Afbakening kwetsbaarheid	% huishoudens
Werk en inkomen	Onzekere inkomsten	Zelfstandige of flexibel contract	15%
	Kwetsbaar niet-werkend	Arbeidsongeschikt, werkloos of overig zonder werk	12%
	Geen pensioenopbouw	Huishouden bouwt geen aanvullend pensioen op	7%
	Laag inkomen	Tot 120% armoedegrens	17%
Vermogen en schuld	Weinig financieel vermogen	Minder dan €5000 liquide middelen	31%
	Veel schulden	Heeft meer schulden dan bezittingen	14%
	Problematische schulden	Heeft betalingsachterstanden	6%
Wonen	Hoge woonlasten	Boven de norm voor woonlasten van het Nibud	8%
	Krap behuïsd	Minder dan 20m ² per persoon	2%
	Onveilige buurt	>10 misdrijven per 100 inwoners	11%
Klimaat	Hittestress	Meer dan 40 graden op zomerse dag	18%
	Wateroverlast door regen	Meer dan 15 cm water bij extreme neerslag	17%
	Overstromingsrisico	Meer dan 50 cm water bij overstroming	25%
Energie	Hoge energie uitgaven	Energie uitgaven > 8% besteedbaar inkomen	17%
	Slecht energielabel	Label E, F of G	25%

Bron: DNB, CBS microdata, politiedata en klimaateffectatlas

Figuur 17 11% van de huishoudens is kwetsbaar op 5 of meer indicatoren

Percentage van alle huishouden

Bron: DNB, CBS microdata.

De 11% huishoudens met de meeste kwetsbaarheden, blijkt op minimaal vijf van de maximaal veertien indicatoren kwetsbaar.

Om inzichtelijk te maken in hoeverre sprake is van stapeling van kwetsbaarheden kijken we hoeveel huishoudens op meerdere vlakken een kwetsbare positie hebben. Figuur 17 laat zien dat 11% van de Nederlandse huishoudens op 5 of meer indicatoren een (potentieel) kwetsbare positie heeft. We lichten deze groep eruit omdat we geïnteresseerd zijn in grofweg de bovenste 10% van de verdeling. De figuur laat zien dat er duidelijk sprake is van stapeling van veel vormen van kwetsbaarheid bij een relatief beperkte groep. Daartegenover staat een vrij forse groep die helemaal geen, of slechts 1 of 2 kwetsbaarheden kent (63% van alle huishoudens). Het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) besteedt in zijn studie 'Eigentijdse ongelijkheid' ook veel aandacht aan stapeling van voor- of tegenspoed bij huishoudens, maar betreft daarbij ook sociale, culturele en gezondheidsfac-

toren. De bredere focus van het SCP leidt daarom tot verschillen met de inzichten in deze studie, maar er zijn ook belangrijke overeenkomsten (zie box 1).

Huishoudens bij wie veel kwetsbaarheden samenkomen zijn vaker relatief jong, zijn vaker laag opgeleid, zijn vaker alleenstaand en hebben vaker een migratieachtergrond. Zo is de groep met minimaal vijf kwetsbaarheden ruim tweemaal zo vaak tussen de 18 en 30 jaar als de rest van bevolking (22% t.o.v. 11%)⁴³ en heeft ruim tweemaal zo vaak alleen hun basisschool afgemaakt (20% t.o.v. 9%). Ook zijn zij anderhalf keer zo vaak alleenstaand (50% t.o.v. 35%) en tweemaal zo vaak alleenstaande ouder als gemiddeld (14% t.o.v. 7%). Mensen met een migratieachtergrond zien we ruim tweeënhalve keer vaker in deze groep dan gemiddeld. In de groep huishoudens met weinig kwetsbaarheden zien we juist veel hoogopgeleiden, gepensioneerden, huiseigenaren en stellen (met of zonder kinderen).

Box 1

Vergelijking studie 'Eigentijdse Ongelijkheid' van het Sociaal Cultureel Planbureau

De studie van het SCP heeft een andere focus, met meer aandacht voor sociale, culturele en persoonlijke omstandigheden en minder op het vlak van wonen, klimaat en energie. Het SCP heeft een indrukwekkende set aan gegevens over Nederlanders, die naast een aantal economische factoren (zoals inkomen en vermogen) veel vertellen over het sociale kapitaal (het sociale netwerk waar iemand zich in bevindt),

⁴³ Het jongerenplatform van de SER concludeerde in 2019 ook dat deze doelgroep op meerdere terreinen (inkomen, wonen en schulden) worstelt en hierdoor ook in toenemende mate mentale klachten ondervindt ([link](#)).

het persoonlijke kapitaal (gezondheid en uiterlijk) en cultureel kapitaal (leefstijl en beheersing van taal en ICT) van een persoon. Onze studie kijkt naar andere onderwerpen zoals wonen, klimaat en energie en heeft daarom vanzelfsprekend ook andere bevindingen.

Daarnaast ligt de nadruk van het SCP op verschillende klassen in de samenleving, terwijl onze studie vooral kijkt naar kwetsbaarheden waar huishoudens mee te maken hebben.

Het SCP deelt de Nederlandse samenleving op basis van haar indicatoren in 7 klassen in en constateert dat deze klassen hardnekkig zijn omdat ze er bij hun vorige studie in 2014 ook al min of meer waren. Onze studie kijkt vooral naar huishoudens die kwetsbaar zijn en in mindere mate naar huishoudens in de hogere 'klassen'.

Ook volgen we huishoudens in onze studie over tijd om te onderzoeken of zij hun kwetsbare situatie kunnen ontgroeien. De studie van het SCP vergelijkt daarentegen de verdeling van klassen enkel tussen twee periodes, maar volgt individuele personen niet over tijd.

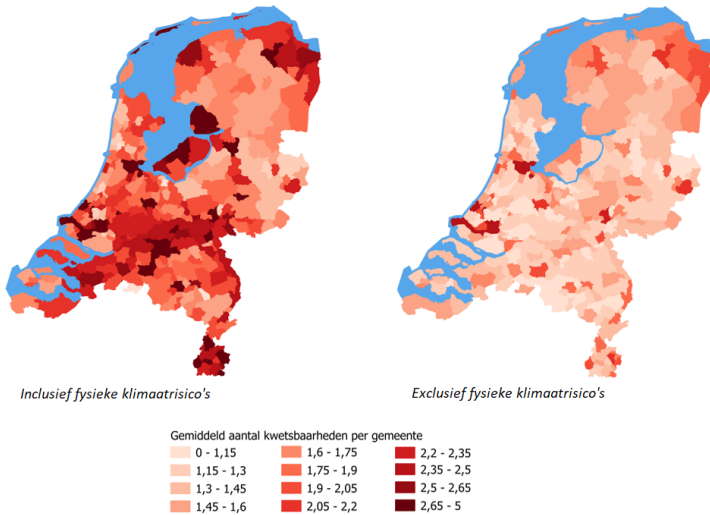
Toch zien we dat de kwetsbaren in onze studie veel overeenkomsten hebben met die van het SCP: een laag inkomen, vaak huurder, vaak geen werk, lager opgeleid en vaak een niet-westerse migratieachtergrond. Het SCP voegt hier aan toe dat de mensen die zij tot het 'precariaat' of de 'onzekerere werkenden' rekenen (de twee laagste klassen) vaker te maken hebben met depressieve gevoelens, weinig zelfvertrouwen en een negatief zelfbeeld. Bevindingen die waarschijnlijk ook van toepassing zijn op de meest kwetsbare groepen uit onze studie. We hebben hier zelf echter geen data over.

De studie van het SCP brengt ook wat nuanceringen aan bij onze bevindingen, bijvoorbeeld als het gaat om ouderen.

Zo constateren wij dat gepensioneerden sterk ondervertegenwoordigd zijn als het gaat om de meeste kwetsbaarheden. Het SCP constateert echter dat 4 op de 10 huishoudens in de meest precaire groep ouderen betreft. Dit komt omdat ouderen vaak relatief slecht scoren op het gebied van persoonlijk, sociaal en cultureel kapitaal. In onze studie hebben economische factoren zoals inkomen, vermogen en wonen wat meer de overhand – hierop scoren ouderen gemiddeld hoog.

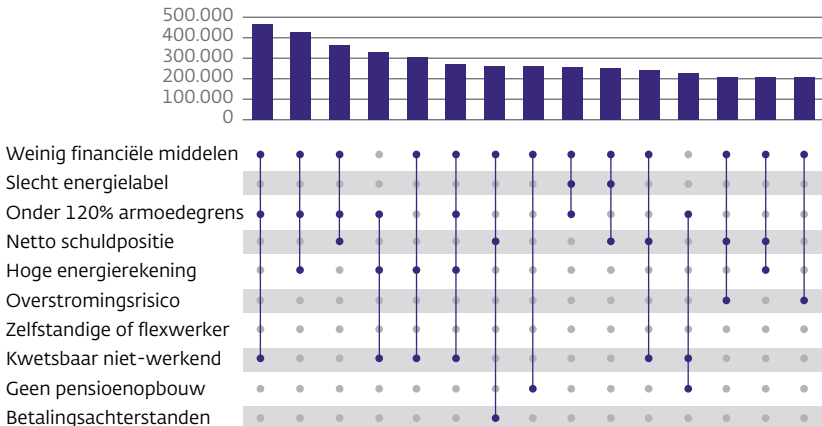
In grote steden en krimpgebieden hebben huishoudens meer kwetsbaarheden dan in de rest van Nederland. Figuur 18 laat het gemiddeld aantal kwetsbaarheden per gemeente zien. Als we alle kwetsbaarheden meenemen zien we dat met name grotere steden en regio's waar fysieke klimaatrisico's veel voorkomen (zie ook figuur 12) veel kwetsbaarheden hebben. Als we de fysieke klimaatrisico's buiten beschouwing laten, zien we dat met name in grote steden en in krimpgebieden huishoudens gemiddeld meer kwetsbaarheden hebben. Onder deze gemiddeldes op gemeenteniveau kunnen uiteraard nog verschillen binnen een gemeente schuilgaan. Wijken en buurten binnen dezelfde gemeente kunnen immers sterk van elkaar verschillen. Ook zijn er kwetsbaarheden op het gebied van bijvoorbeeld kwaliteit van onderwijs, zorg, sociale cohesie en bijvoorbeeld de bereikbaarheid van voorzieningen die in deze studie niet worden meegenomen. Mogelijk zou het meewegen van deze onderwerpen leiden tot een andere geografische spreiding van kwetsbaarheden.

Figuur 18 Kwetsbaarheden komen meer voor in grote steden en krimpgebieden

Figuur 19 Lage financiële buffers en een laag inkomen komen vaak samen voor

Aantal huishoudens met combinatie van kwetsbaarheden

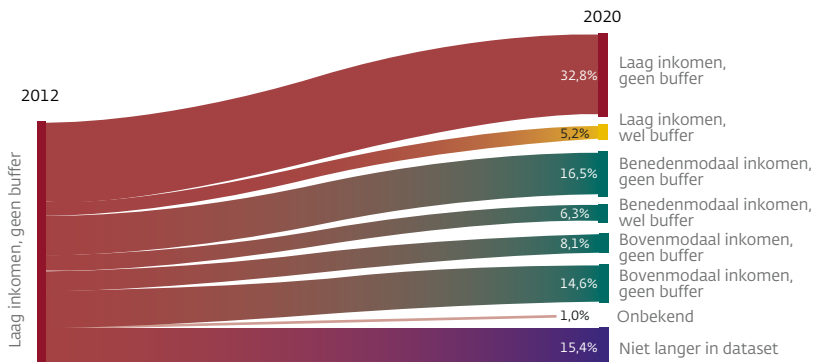

Bron: DNB, CBS microdata.

De meest voorkomende stapeling van kwetsbaarheden is: i) weinig financiële middelen; ii) dichtbij of onder de armoedegrens leven en iii) werkloos of arbeidsongeschikt zijn. Figuur 19 brengt in kaart welke kwetsbaarheden het vaakst in combinatie voorkomen bij de groep die op drie of meer vlakken kwetsbaar is. Zo blijkt uit de meest linker staaf dat zo'n 460 duizend huishoudens zowel weinig financiële middelen, een laag inkomen als in een kwetsbare situatie zonder werk zitten. De figuur laat zien dat het niet hebben van een financiële buffer het vaakst in combinatie met andere kwetsbaarheden voorkomt. Ondanks dat we de onderlinge causaliteit niet hebben onderzocht, liggen de uitkomsten in lijn der verwachting. Zo is de kans groot dat bij gebrek aan inkomen de financiële situatie van een huishouden verslechtert. Het maakt het uitdagend een financiële buffer op te bouwen, de energie-uitgaven worden in verhouding hoger en de kans op armoede en schulden neemt toe. Maar ook andersom kan het leven in armoede negatief doorwerken. Zo kan de ervaren stress ervoor zorgen dat de afstand tot de arbeidsmarkt groter wordt en de kans op een nieuwe baan kleiner.

Figuur 20 Eén op de drie blijft hangen in situatie van laag inkomen en weinig buffers

% van de groep die in 2012 een laag inkomen en weinig spaargeld had

Bron: DNB, CBS microdata.

Ongeveer één op de drie huishoudens die in 2012 een laag inkomen en weinig buffers had, had dat in 2020 nog steeds. Dit gaat om zo'n 320 duizend hoofdkostwinners. In deze groep zien we een oververtegenwoordiging van hoofdkostwinners die in 2012 alleenstaand waren (53% t.o.v. 35% voor de hele bevolking), een niet-westerse migratieachtergrond hadden (40% t.o.v. 12%), alleen een basisschool diploma hadden (32% t.o.v. 9%) en tussen de 18 en 30 jaar oud waren (17% t.o.v. 11%). Ruim de helft van hen had in 2012 geen werk, hetzelfde geldt voor 2020.

De groep hoofdkostwinners die zijn situatie wist te verbeteren was vaak relatief jong en zag zijn onderwijsniveau sinds 2012 toenemen. De groep die in 2012 een laag inkomen en vermogen had en in 2020 juist bovenmodaal verdiende (zo'n 220 duizend hoofdkostwinners), bestaat hoofdzakelijk uit huishoudens die in 2012 nog tussen de 18 en 30 jaar oud waren (65% t.o.v. 11% van de bevolking). Van hen had in 2012 23% een eigen woning, in 2020 was dat 52%.

4 Case studies: Onzekere werkenden, huurhuurders en hoge energiekosten

In dit hoofdstuk zoomen we aan de hand van drie case studies in op groepen die op meerdere vlakken kwetsbaar zijn. We doen dit voor 'onzekere werkenden' (4.1), 'duurhuurders' (4.2), en huishoudens met hoge energielasten (4.3); groepen die regelmatig in het beleidsdebat terugkomen en waar DNB eerder over heeft geadviseerd. Voor alle drie de groepen kijken we wie deze huishoudens zijn en naar hun veerkracht over tijd. Uit case studies blijkt dat veel onzekere werkenden en huurhuurders jongeren, alleenstaanden of eenoudergezinnen en mensen met een niet-westerse migratieachtergrond zijn. De meeste onzekere werkenden (66%) weten hun positie over de tijd enigszins te ontgroeien, maar een kwart van hen blijft in situatie met een laag inkomen. Duurhuurders zijn in 92% van de gevallen acht jaar later geen huurhuurder meer. Ten slotte zien we dat voor de groep die het meest wordt getroffen door de hoge energieprijzen verduurzaming grote baten heeft, maar tegelijkertijd niet alle problemen oplost. Ook na een energiebesparing van 15% en verduurzaming naar label A blijven ruim 800 duizend huishoudens kwetsbaar voor hoge energielasten.

4.1 Onzekere werkenden⁴⁴

De Nederlandse arbeidsmarkt kent een grote mate van flexibilisering. Mensen met een flexibel contract en zelfstandigen hebben een meer onzekere positie, vaak geen arbeidsongeschiktheidsverzekering en bouwen vaak geen of minder pensioen op. Ook hebben flexwerkers gemiddeld een lager inkomen dan vergelijkbare werknemers met

44 In een recente [SCP-studie](#) wordt ook een groep onzekere werkenden gedefinieerd, o.a. op basis van mentaal kapitaal en de mogelijkheid om aan te haken op de arbeidsmarkt. Deze definitie wijkt af van de hier gebruikte definitie. Het SCP vat werklozen ook onder hun definitie, waar in deze studie alleen gekeken wordt naar zelfstandigen en mensen met een flexibel contract. In hun studie gaat het om 10% van de bevolking.

een vast contract⁴⁵. Niet alle flexwerkers of zelfstandigen zijn echter kwetsbaar. Een belangrijke aanvullende indicatie voor de mate van kwetsbaarheid is het inkomen. In deze case study zoomen we daarom nader in op die groep huishoudens waarvan de hoofdkostwinner een flexibel contract (oproep- of uitzendcontract) heeft of zelfstandige is en die leeft onder of dicht bij de armoedegrens⁴⁶. Daarbij kijken we ook hoe deze groep zich heeft ontwikkeld tussen 2012 en 2020.

4.1.1 Wie zijn de onzekere werkenden?

Hoewel het aantal flexwerkers en zelfstandigen sterk is toegenomen sinds 2012, is de armoede onder die groep een stuk minder geworden. In 2020 valt ongeveer 2% van alle huishoudens in onze definitie van onzekere werkenden (ongeveer 165 duizend huishoudens). In 2012 was dit 5%. Deze afname wordt met name verklaard doordat 2012 nog een crisisjaar was en flexwerkers en zelfstandigen toen vaker een laag inkomen hadden. Hoewel het aantal flexwerkers en zelfstandigen in de periode 2012-2020 flink toenam, betrof dit met name de tweede verdiener van het huishouden. Het aantal zelfstandigen en flexwerkers als hoofdkostwinner is in deze periode nagenoeg gelijk gebleven (15% van alle huishoudens).

Onzekere werkenden zijn vaak jongeren en mensen met een migratieachtergrond. Jonge hoofdkostwinners (tussen de 18-30 jaar) maken 30% uit van de onzekere werkenden, terwijl dit voor de totale beroepsbevolking maar 11% is. Bij nog werkende 60+ers komen onzekere werkenden nauwelijks voor, hier zien we juist een oververtegenwoordiging van vaste contracten. Daarnaast valt op dat meer dan een kwart van de onzekere werkenden een niet-westerse migratieachtergrond heeft, tegen 12% in de totale populatie. Vooral bij flexwerkers (oproep, uitzend en anderszins) is deze groep met

45 Volkerink, M. D., & Biesenbeek, C. (2021). De prijs van flexibel werk. Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken, 37(2), 233-248.

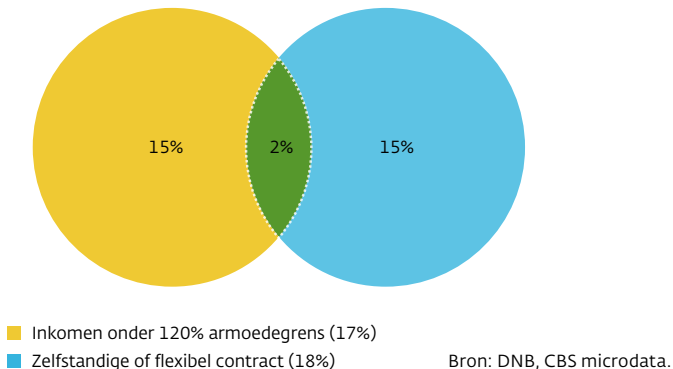
46 De armoedegrens verschilt per huishouden en is anders voor 2012 dan voor 2020.

32% oververtegenwoordigd. Ook zien we dat onzekere werkenden iets vaker dan gemiddeld alleenstaand of alleenstaande ouder zijn. Uit een eerdere studie blijkt dat dit ook de groepen zijn die vaker dan gemiddeld geen pensioen opbouwen⁴⁷.

Onzekere werkenden wonen veel vaker dan gemiddeld in een huurhuis, zowel in de private als in de corporatiesector. Meer dan 40% van de onzekere werkenden woont in een sociale huurwoning. Opvallend is dat zij vooral relatief vaak privaat huren, 30% tegen 14% van alle huishoudens. Op basis van hun inkomen komen deze onzekere werkenden in aanmerking voor een sociale huurwoning, toch is deze groep oververtegenwoordigd in de particuliere huursector en heeft daarmee waarschijnlijk hogere huren. Mogelijk zijn dit huishoudens die op de wachtlijst staan voor sociale huur.

Figuur 21 Grofweg 2% van de hoofdkostwinners valt in de groep "onzekere werkende"

Percentage van alle hoofdkostwinners

47 Biesenbeek e.a. (2022) [Werkenden zonder pensioenopbouw \(dnb.nl\)](https://www.dnb.nl/publicaties/werkenden-zonder-pensioenopbouw)

4.1.2 Stapeling van kwetsbaarheden

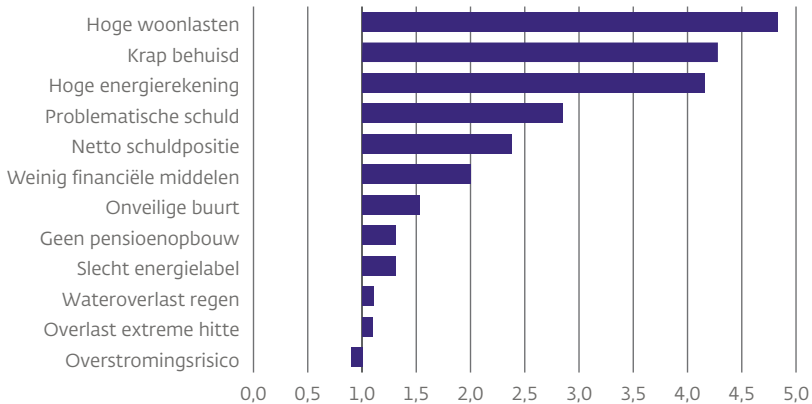
Onzekere werkenden hebben vaker te maken met hoge woonlasten en wonen klein. In figuur 22 is te zien dat zij ruim 3,5 keer zo vaak hoge woonlasten hebben en ruim drie keer zo vaak weinig woonruimte in vergelijking met alle huishoudens. Ook hebben onzekere werkenden vaker een hoge energiequote en iets vaker een woning met een slecht label. Doordat deze huishoudens vaak huren en een laag inkomen hebben, hebben ze minder mogelijkheden om hun huis te verduurzamen.

De financiële positie van onzekere werkenden laat vaak niet veel ruimte om schokken op te vangen. Onzekere werkenden hebben bijna drie keer zo vaak problematische schulden en bijna tweeënhalf keer zo vaak een netto schuld in vergelijking met alle huishoudens. Aangezien er weinig huizenbezitters onder de onzekere werkenden zijn, gaat het met name om vormen van schuld als consumptieve kredieten en studieleningen. Ook het gebrek aan een financiële buffer is vaker een probleem bij deze groep. Dit betekent dat als hun flexcontract afloopt of wordt opgezegd, of opdrachten van zelfstandigen opdrogen, zij weinig buffers hebben om een inkomensterugval op te vangen. Aan de hand van een stresstest voor huishoudens concludeerden het CPB en de AFM eerder dat het aandeel huishoudens met beperkte buffers om schokken op te vangen groter is onder zelfstandigen dan onder werknemers.⁴⁸

48 CPB & AFM (2020) Stresstest huishoudens ([link](#))

Figuur 22 Onzekere werkenden hebben een grotere kans op veel andere kwetsbaarheden

Hoeveel vaker komt een kwetsbaarheid voor t.o.v. rest van de bevolking

Bron: DNB, CBS microdata.

4.1.3 Dynamiek over tijd

De meeste onzekere werkenden uit 2012 hebben in 2020 een minder kwetsbare positie. Uit figuur 23 blijkt dat 31% van de onzekere werkenden uit 2012 nog steeds een onzekere arbeidsmarktpositie heeft, maar in inkomen wel boven de 120% van de armoedegrens is gegroeid. Een kwart van de huishoudens is tussen 2012 en 2020 in een vast contract terecht gekomen, hiervan is de grote meerderheid (23 procentpunt) bovendien boven de 120% armoedegrens uitgegroeid.

Een kwart van de onzekere werkenden uit 2012 heeft in 2020 nog steeds een laag inkomen.

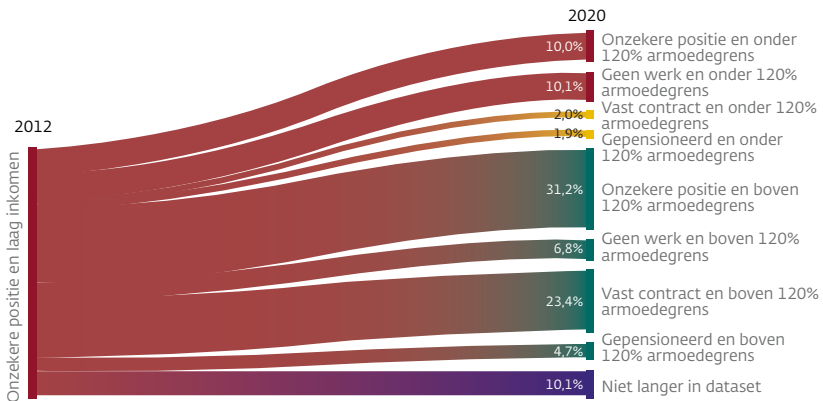
10% van de onzekere werkenden van 2012 bevonden zich in 2020 nog steeds in diezelfde positie (eerste oranje balk). Dit komt vaker voor bij zelfstandigen (29%) dan bij flexwerkers (18%). Deze persistente groep onzekere werkenden heeft gemiddeld ook een lager inkomen dan de hele groep onzekere wer-

kenden van 2020. Daarnaast heeft nog eens 10% van alle onzekere werkenden van 2012 in 2020 geen werk meer en een laag inkomen (tweede oranje balk) – dit is evenredig verdeeld over zelfstandigen en flexwerkers. Een kwart van de oorspronkelijke groep onzekere werkenden is dus niet in staat gebleken zijn positie te verbeteren. Dit terwijl de arbeidsmarkt tussen 2012 en 2020 veel krappere werd.

Zelfstandigen die hun inkomenspositie wisten te verbeteren blijven vaak zelfstandig, terwijl flexwerkers vaak doorstromen naar een vast contract. Ruim de helft van de onzekere zelfstandigen uit 2012 die hun inkomenspositie wisten te verbeteren, waren in 2020 nog steeds zelfstandige. Bij flexwerkers die hun inkomenspositie wisten te verbeteren had juist de helft een vast contract, maar had ook nog 20% een flexcontract. De groep die zijn inkomenspositie wist te verbeteren onderscheidt zich van de persistent kwetsbare groep doordat hun opleidingsniveau gemiddeld meer toenam. Ook hebben ze minder vaak een migratieachtergrond en had een groter deel van hen in 2020 een eigen woning.

Figuur 23 66% van de onzekere werkenden verbetert positie tussen 2012 en 2020

Hoeveel vaker komt een kwetsbaarheid voor t.o.v. rest van de bevolking

4.2 Duurhuurders

De toegankelijkheid van de Nederlandse woningmarkt staat onder druk. Het aanbod van zowel van koop- als van huurwoningen is schaars. Wie als gevolg van de hoge prijzen geen toegang heeft tot de koopmarkt, maar te veel verdient voor een sociale huurwoning, is aangewezen op een klein en vaak duur commercieel huursegment. In deze case study zoomen we nader in op de groep huishoudens met hoge woonlasten in een huurwoning. We kijken naar de kenmerken van deze huishoudens, met welke andere kwetsbaarheden zij te maken hebben en hoe zij zich tussen 2012 en 2020 ontwikkelden.

4.2.1 Wie zijn de duurhuurders?

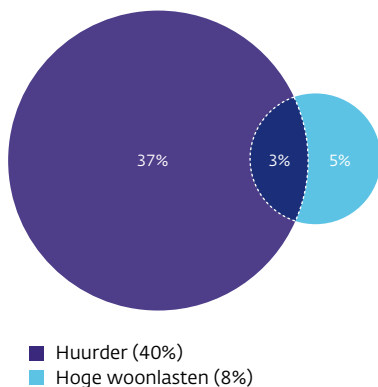
Terwijl het aandeel duurhuurders bij woningcorporaties aanzienlijk is afgenomen sinds 2012, blijft het aandeel duurhuurders in de private sector hoog. Duurhuurders zijn huishoudens die wonen in een private of sociale huurwoning en die volgens de normen van het Nibud te hoge woonlasten hebben. In 2020 had 6% van de huishoudens in de corporatiesector en 21% van de huishoudens in de private sector een te hoge huur. In totaal gaat het om zo'n 260 duizend huishoudens. In 2012 was dit aandeel in de corporatiesector een stuk groter (14%) en in de private sector iets groter (24%). De afname van het aandeel (en aantal) huishoudens met een te hoge huur in de corporatiesector valt samen met het beleid om woningen meer passend toe te wijzen.

Duurhuurders hebben lage inkomens, zijn relatief jong, vaak alleenstaand en hebben vaak een migratieachtergrond. In tegenstelling tot de koopsector, zijn hoge woonlasten in de huursector sterk geconcentreerd bij lage inkomens. 48% van de duurhuurders leeft onder of dicht bij de armoedegrens, voor alle huishoudens is dat 17%. Ongeveer 20% van de duurhuurders heeft een bovenmodaal inkomen (meer dan 40 duizend euro bruto per jaar). Ruim de helft van de duurhuurders is alleenstaand, onder huishoudens is dat iets meer dan een

derde. Alleenstaanden concurreren om woonruimte in een markt waar het aanbod en de huurprijzen vaak meer zijn gericht op stellen of samenwoners die vaak meer te besteden hebben. Daarnaast blijkt zo'n 35% van de duurhuurders een niet-westerse migratieachtergrond te hebben (27% t.o.v. 12% alle huishoudens). Duurhuurders zijn daarnaast gemiddeld wat jonger, al zien we ze bij alle leeftijdsgroepen terug.

Figuur 24 Huishoudens die huren en/of hoge woonlasten hebben

Percentage van de huishoudens

Bron: DNB, CBS microdata

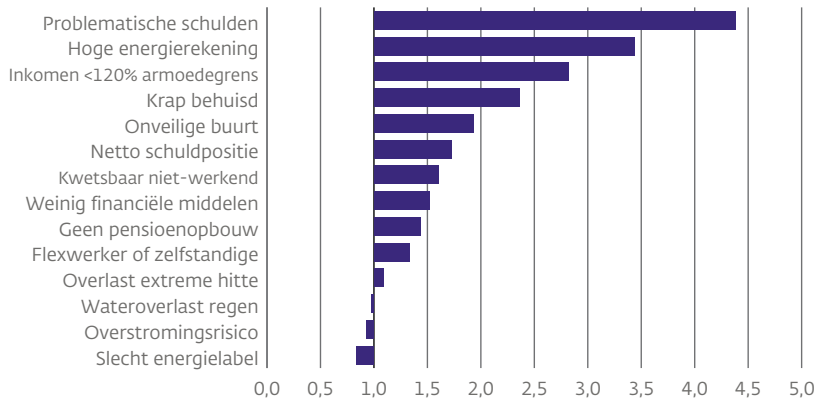
4.2.2 Stapeling van kwetsbaarheden

Duurhuurders hebben gemiddeld een hogere kans op bijna alle andere kwetsbaarheden die in deze publicatie worden behandeld. Bijna een kwart van de duurhuurders heeft te maken met problematische schulden, dit is bijna 4,5 keer vaker dan voor alle huishoudens. Deze sterke samenhang laat onder andere zien dat het voldoen aan betalingsverplichtingen lastiger is wanneer er na aftrek van woonlasten maar weinig inkomen overblijft. Daar komt bij dat duurhuurders ook vaker met een hoge energierekening te maken hebben, vaker een laag inkomen hebben en vaker over weinig financiële middelen beschikken (zie figuur 25).

Ook blijken duurhuurders substantieel vaker een kwetsbare positie te hebben op de woningmarkt en arbeidsmarkt. Duurhuurders wonen vaak klein en in buurten met veel criminaliteit. In hoofdstuk 2 zagen we dat de kwetsbaarheden op woningmarktgebied relatief weinig samenhang vertonen. Wanneer we specifiek kijken naar de groep duurhuurders blijkt er juist sterk sprake te zijn van een stapeling van kwetsbaarheden. Veel duurhuurders hebben ook een onzekere arbeidsmarktpositie en bouwen minder vaak een aanvullend pensioen op. Bijna een kwart van de duurhuurders zit in een flexibele arbeidsrelatie of is zelfstandige, tegenover 18% van alle huishoudens. Het gaat bovendien vaak om huishoudens die zowel in een onzekere arbeidsrelatie zitten als ook een laag inkomen hebben – waardoor zij bij een terugval in werkzaamheden sneller in armoede kunnen vervallen. De oververtegenwoordiging van huishoudens met lage inkomens en flexibele arbeidsrelaties vertaalt zich ook in een grotere aanwezigheid van huishoudens zonder aanvullende pensioenopbouw.

Figuur 25 Duurhuurders hebben een grotere kans op veel andere kwetsbaarheden

Hoeveel vaker komt een kwetsbaarheid voor t.o.v. rest van de bevolking

Bron: DNB, CBS microdata.

4.2.3 Dynamiek over tijd

Duurhuurder zijn blijkt voor verreweg de meeste huishoudens een tijdelijke status. Om te zien hoe de groep duurhuurders zich ontwikkelt door de tijd, volgen we de duurhuurders uit 2012 naar hun woonsituatie in 2020. Dit is weergegeven in figuur 26⁴⁹. De rode lijn laat zien dat slechts een kleine deel (ongeveer 6%) van de personen die in 2012 duurhuurder was, dat in 2020 nog steeds was. Een klein deel (2%) woont 8 jaar later in koopwoning met te hoge woonlasten. Een deel van de duurhuurders verbetert zijn situatie wél, maar blijft relatief hoge woonlasten (tussen 90 en 100% van de norm) in de huursector (6%) of koopsector (1%). Ruim de helft woont 8 jaar later

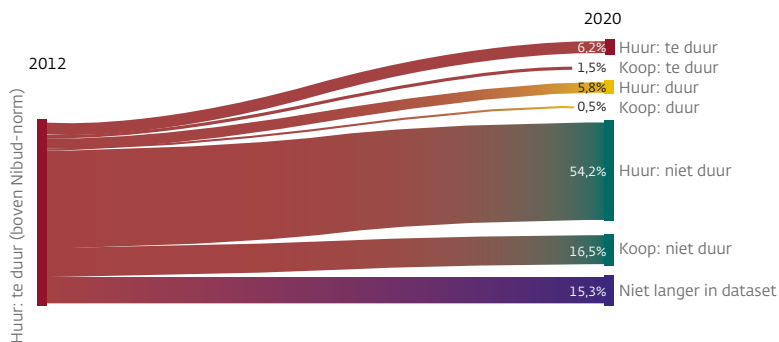
⁴⁹ Omdat we voor het jaar 2012 niet voor alle huishoudens de hoogte van de woonlasten weten, gebruiken we voor dat jaar personen uit het Woon Onderzoek 2012. Voor het jaar 2020 hebben we voor vrijwel alle huishoudens de woonlasten beschikbaar, waardoor we de meeste huishoudens uit 2012 weer terug kunnen vinden in de dataset voor 2020.

in een betaalbare huurwoning en zo'n 16% in een betaalbare koopwoning. Toch blijkt de groep die zijn situatie wist te verbeteren niet duidelijk een hoger inkomen te hebben dan de groep die bleef hangen. Dit suggereert dat de verschillen vooral worden gedreven door de huurontwikkeling van beide groepen.

Een groot deel van de personen die tussen 2012 en 2020 duurhuurder werden, hadden initieel een betaalbare huurwoning of koopwoning. Dit laat zien dat de status duurhuurder erg dynamisch is: personen ontgroeien de situatie snel, maar personen kunnen ook later nog in een duurhuursituatie belanden. Vanwege de relatief geringe omvang van het aantal personen in onze dataset dat in 2012 duurhuurder was of dat in 2020 nog werd, kunnen we maar beperkt inzoomen op de achtergrondkenmerken van deze groep.

Figuur 26 70% van de duurhuurders stroomt uiteindelijk door naar betaalbare woning

Stromen in procenten van het totaal aantal duurhuurders in 2012

Bron: DNB, CBS microdata.

4.3 Huishoudens met hoge energielasten

De energieprijzen stegen het afgelopen jaar fors, mede als gevolg van de oorlog in Oekraïne. Hoewel de prijzen recent weer wat zijn afgenomen, is de verwachting dat de energieprijzen nog langdurig boven het niveau van de jaren voor de oorlog blijven liggen. Huishoudens worden hierdoor geconfronteerd met een structureel hogere energierekening. Voor sommigen betekent dit dat zij moeilijker kunnen rondkomen. In deze verdiepende paragraaf brengen we de groep in kaart die het hardst wordt getroffen door de hoge energieprijzen en kijken we in hoeverre verduurzaming en een lager energieverbruik hun positie verbetert. Deze paragraaf wijkt af van de eerdere case studies, omdat we met scenario's 'vooruit' (voorbij 2020) proberen te kijken om iets te kunnen zeggen over de impact van de sterk gestegen energieprijzen.

4.3.1 Hoeveel huishoudens kunnen hoge energiekosten lastig dragen?

Een eerdere DNB-analyse liet zien dat bij de energieprijzen van 2022 ruim één miljoen huishoudens moeite kunnen krijgen met het betalen van hun energierekening. Dit zijn huishoudens met energie-uitgaven van meer dan 8% van het inkomen, weinig vermogen (<€12.450) en met een besteedbaar inkomen tot 120% van de armoedegrens. Om inzichtelijk te maken dat bij de gemiddelde energieprijzen van 2022 ook huishoudens met een iets hoger inkomen in een kwetsbare positie terecht kunnen komen, is de armoedegrens in dit scenario (impliciet) verhoogd⁵⁰. De één miljoen huishoudens is een overschatting, omdat verondersteld is dat het energieverbruik op hetzelfde niveau blijft als in 2020, iedereen een variabel contract heeft en de overheid huishoudens niet compenseert.

⁵⁰ Door de stijgende energierekening zal een grotere groep huishoudens moeite krijgen om de uitgaven die horen bij de armoedegrens te kunnen doen. Dit is in kaart gebracht door de extra energielasten (verschil 2020 en scenario 2022) af te trekken van het besteedbaar inkomen. Hierdoor komt ook een deel van de middeninkomens in de groep terecht met een inkomen tot 120% van de armoedegrens.

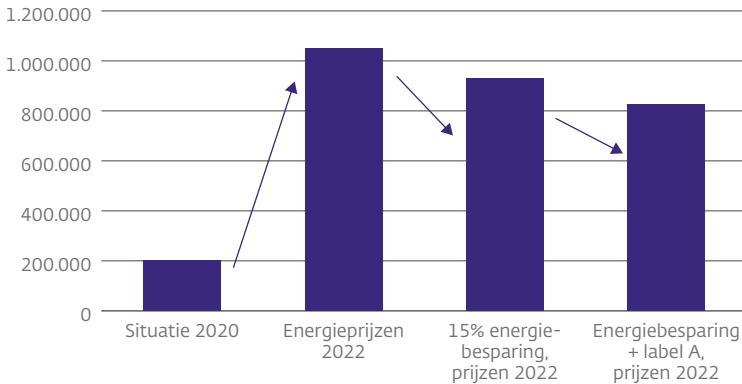
Ervan uitgaande dat huishoudens 15% wisten te besparen op hun energieverbruik, daalt het aantal kwetsbare huishoudens met 120 duizend. In reactie op de gestegen energieprijzen zijn huishoudens massaal energie gaan besparen door bijvoorbeeld korter te douchen en de thermostaat lager te zetten. Hierdoor daalde het gasverbruik van huishoudens het afgelopen jaar met zo'n 15% (gecorrigeerd voor het warmere weer). In een scenario rekenen we daarom met een energieverbruik dat 15% lager ligt dan in het oorspronkelijke scenario. Bij de gemiddelde prijzen voor 2022 daalt de energierekening dan gemiddeld van zo'n 4200 naar zo'n 3600 euro per jaar.

Dit aantal daalt met nog eens 110 duizend als huishoudens ook hun woning verduurzamen naar label A. Om de potentiële baten van verduurzaming inzichtelijk te maken, veronderstellen we dat alle woningen van kwetsbare huishoudens naar label A worden verduurzaamd⁵¹. De gemiddelde energierekening daalt daarmee nog eens ruim 500 euro tot ongeveer 3100 euro per jaar. Deze blijft echter nog steeds ruim tweemaal zo hoog als in 2020. Figuur 27 laat zien wat het effect is van verschillende veronderstellingen is op het aantal financieel kwetsbare huishoudens. Het aantal financieel kwetsbare huishoudens daalt met zo'n 120 duizend bij een energiebesparing van 15%. Het verduurzamen van woningen naar label A verlaagt het aantal kwetsbaren aanvullend met zo'n 110 duizend huishoudens. Deze daling lijkt beperkt, maar reflecteert dat relatief veel kwetsbare huishoudens al in relatief goed geïsoleerde woningen wonen. Het laat daarnaast zien dat verduurzaming maar deels kan compenseren voor de forse toename van de energierekening.

⁵¹ Hiervoor gebruiken we schattingen uit de studie van [De Groot \(2022\)](#) "Energie label zegt niet alles over energieverbruik". In deze studie is met een regressieanalyse het energieverbruik per energielabel t.o.v. een label G woning berekend.

Figuur 27 Aantal kwetsbare huishoudens daalt met zo'n 20% door besparing en verduurzaming

Aantal huishoudens

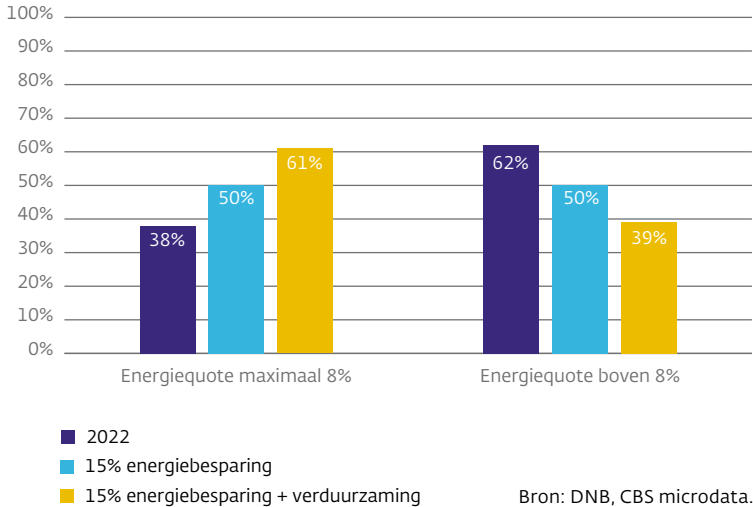

Bron: DNB, CBS microdata.

Hoewel het aantal kwetsbaren relatief hoog blijft, dalen de energie-uitgaven wel degelijk fors door energiebesparing en verduurzaming. Figuur 28 toont dat het percentage huishoudens met een energiequote van meer dan 8% bij de prijzen van 2022 62% bedroeg. Door energiebesparing en verduurzaming kan dit percentage weer dalen tot zo'n 39%. De gemiddelde energierekening ligt in dat scenario ruim een kwart lager dan bij de prijzen van 2022 – bijna 1200 euro per jaar. Niettemin blijft de energierekening voor veel huishoudens nog steeds moeilijk te betalen, waardoor het aantal kwetsbare huishoudens relatief hoog blijft.

Figuur 28 Energiequotes dalen substantieel door besparing en verduurzaming

Percentage van alle huishoudens

4.3.2 Wie zijn de huishoudens die hun energierekening lastig kunnen dragen?

Financieel kwetsbare huishoudens zijn vrijwel allemaal huurders, hebben vaak een lagere opleiding, vaker een migratieachtergrond en zijn vaker alleenstaand. Van de financieel kwetsbare huishoudens (in het scenario zonder energiebesparing en verduurzaming) 80% huurt een woning bij een woningcorporatie en van de overige 20% is de helft huurder bij een andere verhuurder en heeft de andere helft een eigen woning. Daarnaast heeft 44% een migratieachtergrond, terwijl dat in de rest van de bevolking zo'n 12% is. Bij gezinssamenstelling valt op dat alleenstaanden en alleenstaande ouders fors oververtegenwoordigd zijn in de groep kwetsbare huishoudens.

Arbeidsongeschikten en huishoudens die om andere redenen zonder werk zitten, zijn ook sterk oververtegenwoordigd.

Zo komt financiële kwetsbaarheid onder de groep arbeidsongeschikten ruim drie keer vaker voor dan gemiddeld. Bij de groep 'overige zonder werk', wat veelal huishoudens zijn die van een uitkering leven, is dit zelfs bijna zes keer zo vaak. Aangezien een aanzienlijk deel van deze groepen dicht bij of onder de armoedegrens leeft, leidt een stijging van de energieprijzen juist bij deze groep al snel tot problemen om overige (vaste) lasten te kunnen betalen.

Huishoudens die last hebben van de hoge energieprijzen hebben daarnaast vaker relatief hoge zorguitgaven en een aanzienlijk deel van hen is gepensioneerd.

We zien dat huishoudens die financieel kwetsbaar zijn voor hoge energieprijzen, relatief vaak in het hoogste deciel van zorguitgaven zitten. Dit lijkt een indicatie dat mensen met een slechte gezondheid vaker een hoger energieverbruik hebben – bijvoorbeeld omdat dit belangrijk is voor hun gezondheid. Hoewel licht ondervertegenwoordigd, valt op dat ongeveer een kwart van de financieel kwetsbare huishoudens gepensioneerd is. Dit is opvallend omdat ouderen over het algemeen juist een relatief hoog inkomen hebben en bij andere kwetsbaarheden in deze studie vaak zeer sterk ondervertegenwoordigd zijn. Deze bevinding hangt dus waarschijnlijk deels samen met het relatief hoge energieverbruik van ouderen.

4.3.3 Stapeling van kwetsbaarheden

Huishoudens die kwetsbaar zijn voor hoge energieprijzen kampen vaker met problematische schulden en hebben weinig financiële buffers. Figuur 29 toont hoeveel keer groter de kans is van deze groep om een kwetsbaarheid te hebben t.o.v. de rest van de bevolking. Een factor 1,7 betekent dat problematische schulden en het hebben van weinig financiële middelen 2,7 keer vaker voorkomen bij deze groep⁵². Dit laat zien dat veel mensen in deze groep geen of

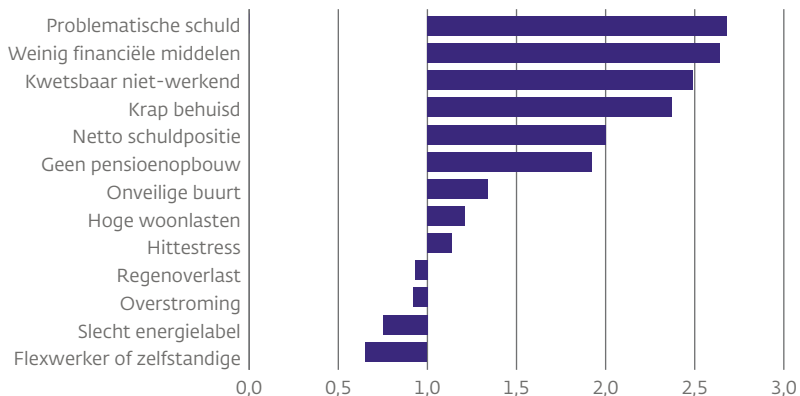
⁵² Dit wordt deels gedreven doordat de definitie van financieel kwetsbaar al betekent dat het vermogen lager dan 12450 euro ligt. Weinig financiële middelen betekent echter dat het vermogen lager dan 5000 euro ligt.

nauwelijks aanvullende middelen hebben om hun hogere energierekening van te betalen of zelfs al met bestaande betalingsachterstanden kampen. Ook blijkt deze groep ongeveer twee keer zo vaak een negatief vermogen hebben.

Ook zijn zij vaker krap behuïsd en bouwen zij minder vaak aanvullend pensioen op. Krap behuïsd zijn komt ongeveer tweeënhalve keer zo vaak voor als bij de rest van de bevolking. Dit is opvallend omdat weinig woonruimte zich ook deels vertaalt in een lager energieverbruik. Echter, weinig woonoppervlak komt ook veel voor bij relatief grote gezinnen, een groep die relatief vaak dicht bij of onder de armoedegrens leeft en daarmee extra gevoelig is voor hoge energieprijzen. Ook bouwen huishoudens die kwetsbaar zijn voor hogere energieprijzen vaak geen aanvullend pensioen op, wat deels samenvalt met de bevinding dat zij relatief vaak geen werk hebben.

Figuur 29 Huishoudens met te hoge energielasten hebben vaak ook andere kwetsbaarheden

Hoeveel vaker komt een kwetsbaarheid voor t.o.v. rest van de bevolking

Bron: DNB, CBS microdata.

Appendices

Appendix 1 Achtergrondkenmerken van verschillende kwetsbaarheden

	Populatie	Werk en inkomen				Vermogen en schuld			Wonen			Klimaat			Energie	
		Onzekere	Kwetsbaar	Geen	Laag	Weinig financiële	Problematische	Veel schulden	Krap behuist	Onveilige buurt	Hoge woonlasten	Risico overlast	Hittestress	Overstromings	Hoge energie	Slecht
		inkomsten	niet-werkend	pensioenopbouw	inkomen	buffers	schulden	t.o.v. vermogen				door regen		risico	uitgaven	energielabel
Inkomen																
Onder de armoedegrens	9,0%	8,0%	29,9%	40,1%	53,1%	18,4%	20,2%	21,6%	19,6%	7,2%	19,9%	10,2%	9,0%	7,6%	23,5%	11,8%
Tussen 100 en 120% van armoedegrens	7,9%	5,4%	32,7%	18,7%	46,9%	17,7%	17,5%	13,1%	12,1%	11,4%	7,2%	7,7%	8,5%	7,5%	29,4%	6,5%
Tussen 120 en 150% van armoedegrens	14,0%	13,0%	14,1%	6,7%		20,2%	17,0%	16,5%	16,4%	15,7%	14,5%	13,8%	15,2%	13,7%	26,5%	11,8%
Van 150% van armoedegrens tot modaal	14,6%	14,6%	6,1%	5,2%		12,3%	11,9%	9,9%	13,2%	13,6%	16,1%	14,7%	15,1%	14,3%	13,9%	15,6%
Van modaal tot 1.5x modaal	23,8%	28,0%	10,4%	7,5%		20,0%	19,7%	21,4%	23,5%	21,9%	23,0%	23,1%	24,0%	24,8%	5,6%	23,5%
Van 1.5x modaal tot 2x modaal	14,8%	15,4%	3,7%	4,3%		7,7%	7,6%	10,2%	9,2%	13,8%	10,4%	14,2%	14,5%	15,9%	,9%	14,1%
Van 2x modaal tot 3x modaal	10,8%	11,1%	2,0%	3,6%		3,1%	3,4%	5,8%	4,7%	11,3%	6,2%	10,6%	9,8%	11,5%	,2%	10,4%
Meer dan 3x modaal	3,9%	4,5%	1,0%	2,3%			,9%		1,2%	5,1%	2,8%	4,2%	2,7%	3,7%		4,5%
Inkomen onbekend	1,1%	,1%	,0%	11,5%			1,8%		,1%	,0%	,0%	1,5%	1,2%	,8%		1,8%
Leeftijdscategorie																
Jonger dan 18 jaar	,2%			2,7%	,2%	,1%	,1%	,0%				,2%	,2%	,2%		,3%

	Populatie	Werk en inkomen				Vermogen en schuld			Wonen			Klimaat			Energie	
		Onzekere	Kwetsbaar	Geen	Laag	Weinig financiële	Problematische	Veel schulden	Krap behuisd	Onveilige buurt	Hoge woonlasten	Risico overlast	Hittestress	Overstromings	Hoge energie	Slecht
		inkomsten	niet-werkend	pensioenopbouw	inkomen	buffers	schulden	t.o.v. vermogen				door regen		risico	uitgaven	energielabel
Tussen 18 en 30 jaar	10,6%	18,8%	9,5%	34,3%	24,9%	18,4%	13,7%	29,0%	10,0%	9,7%	8,7%	13,5%	12,0%	9,2%	6,9%	13,1%
Tussen 30 en 40 jaar	15,8%	25,9%	17,9%	18,2%	15,2%	20,8%	25,7%	24,7%	31,2%	18,5%	20,4%	16,0%	17,1%	16,2%	11,4%	15,2%
Tussen 40 en 50 jaar	16,5%	22,4%	20,8%	16,5%	14,4%	17,6%	22,6%	17,4%	32,6%	16,9%	20,3%	15,2%	16,5%	17,4%	12,0%	16,3%
Tussen 50 en 60 jaar	20,0%	22,5%	30,2%	19,4%	16,9%	17,9%	22,7%	16,6%	19,4%	19,9%	19,1%	18,4%	19,4%	20,7%	17,1%	20,1%
Ouder dan 60 jaar	36,9%	10,5%	21,6%	8,8%	28,5%	25,3%	15,2%	12,3%	6,8%	34,9%	31,5%	36,7%	34,8%	36,2%	52,7%	35,1%
Opleidingsniveau																
basisonderwijs	9,3%	5,3%	23,2%	25,9%	21,0%	15,6%	16,3%	9,5%	18,6%	11,4%	6,5%	8,3%	10,2%	8,9%	21,5%	8,3%
vmbo, havo/vwo onderbouw, mbo1	12,2%	10,5%	22,2%	17,5%	19,5%	18,1%	22,9%	14,2%	16,1%	12,0%	10,6%	11,4%	13,2%	12,5%	22,1%	11,3%
MBO2-4	37,9%	40,4%	36,6%	35,4%	40,0%	44,7%	45,5%	43,4%	38,9%	33,3%	37,2%	37,5%	38,6%	38,9%	39,1%	37,3%
Hbo/WO bachelor	21,8%	22,9%	11,1%	8,1%	8,3%	12,7%	9,8%	16,5%	14,2%	21,0%	24,9%	21,7%	21,0%	22,3%	10,6%	21,2%
Hbo/WO master	18,8%	20,9%	6,8%	13,1%	11,2%	8,9%	5,5%	16,4%	12,2%	22,3%	20,7%	21,0%	17,0%	17,4%	6,6%	21,9%
Eigendomstype																
Huurder sociale sector	28,8%	23,1%	62,7%	45,4%	60,8%	51,4%	56,4%	50,8%	52,4%	36,3%	14,8%	26,0%	31,1%	29,7%	53,9%	14,0%
Huurder private sector	13,5%	19,7%	13,8%	30,2%	24,4%	18,8%	19,7%	26,9%	14,1%	18,2%	23,2%	18,2%	14,7%	10,2%	15,0%	21,7%
Eigenaar	57,4%	56,8%	23,1%	23,4%	14,2%	29,3%	23,6%	21,8%	33,3%	45,1%	61,5%	55,3%	53,8%	59,9%	30,8%	63,9%
Onbekend	,3%	,4%	,3%	1,0%	,6%	,4%	,3%	,5%	,2%	,4%	,5%	,5%	,4%	,2%	,3%	,5%

	Populatie	Werk en inkomen				Vermogen en schuld			Wonen			Klimaat			Energie	
		Onzekere	Kwetsbaar	Geen	Laag	Weinig financiële	Problematische	Veel schulden	Krap behuist	Onveilige buurt	Hoge woonlasten	Risico overlast	Hittestress	Overstromings	Hoge energie	Slecht
		inkomsten	niet-werkend	pensioenopbouw	inkomen	buffers	schulden	t.o.v. vermogen				door regen		risico	uitgaven	energielabel
Herkomst																
Nederlands	76,5%	69,9%	60,7%	49,1%	59,5%	60,6%	52,1%	61,7%	40,4%	66,1%	76,3%	76,3%	73,3%	77,1%	72,0%	77,5%
Westerse migratieachtergrond	11,2%	13,9%	10,8%	19,7%	13,0%	14,6%	13,5%	12,4%	11,8%	12,9%	12,0%	12,6%	13,4%	9,8%	11,7%	12,8%
Niet-westerse migratieachtergrond	12,3%	16,1%	28,5%	31,2%	27,5%	24,8%	34,4%	26,0%	47,8%	20,9%	11,7%	11,1%	13,3%	13,1%	16,3%	9,7%
Gender																
Man	63,7%	67,2%	54,8%	56,0%	49,4%	58,3%	61,8%	59,0%	70,6%	59,7%	64,2%	62,8%	63,3%	64,6%	48,6%	63,5%
Vrouw	36,3%	32,8%	45,2%	44,0%	50,6%	41,7%	38,2%	41,0%	29,4%	40,3%	35,8%	37,2%	36,7%	35,4%	51,4%	36,5%
Huishouden																
Alleenstaand	34,6%	29,5%	47,0%	51,0%	51,8%	46,9%	33,6%	40,0%	5,7%	42,0%	36,9%	38,2%	36,6%	31,7%	62,1%	36,0%
Stel zonder kinderen	29,1%	25,4%	14,3%	11,0%	14,4%	19,7%	16,2%	21,3%	8,0%	27,2%	28,5%	29,7%	29,1%	28,8%	19,4%	27,9%
Stel met kinderen	25,8%	35,6%	15,0%	11,1%	12,2%	18,9%	29,7%	22,8%	72,7%	21,1%	28,0%	22,3%	24,2%	28,9%	8,1%	24,0%
Eenoudergezin	7,1%	8,0%	15,4%	12,6%	11,0%	10,9%	18,5%	12,9%	11,7%	8,6%	5,6%	6,2%	7,8%	7,7%	9,0%	6,1%
Overig	,8%	1,1%	,6%	3,2%	1,3%	1,0%	1,6%	1,7%	,7%	,6%	,5%	,9%	,9%	,7%	,4%	1,1%
Institutioneel huishouden	2,7%	,3%	7,7%	11,1%	9,3%	2,5%	,4%	1,2%	1,2%	,5%	,5%	2,7%	1,4%	2,3%	1,0%	4,9%

	Populatie	Werk en inkomen				Vermogen en schuld			Wonen			Klimaat			Energie	
		Onzekere	Kwetsbaar	Geen	Laag	Weinig financiële	Problematische	Veel schulden	Krap behuisd	Onveilige buurt	Hoge woonlasten	Risico overlast	Hittestress	Overstromings	Hoge energie	Slecht
		inkomsten	niet-werkend	pensioenopbouw	inkomen	buffers	schulden	t.o.v. vermogen				door regen		risico	uitgaven	energielabel
Arbeidsmarktpositie																
Werknemer vast contract	36,9%			8,8%	5,8%	28,4%	24,8%	34,1%	40,5%	36,0%	33,2%	34,8%	38,0%	39,6%	9,1%	34,5%
Werknemer flexibel (overig)	5,7%	37,0%	11,6%	2,2%	3,7%	8,1%	8,0%	11,3%	8,9%	7,1%	6,3%	6,2%	6,2%	5,7%	3,3%	5,9%
Werknemer flexibel oproep	1,4%	8,8%	3,2%	,5%	1,5%	3,0%	3,9%	3,4%	2,9%	1,5%	1,2%	1,4%	1,6%	1,3%	1,3%	1,5%
Werknemer flexibel uitzend	1,1%	7,2%	31,2%	,7%	1,7%	1,8%	2,2%	2,4%	2,1%	1,3%	1,3%	1,2%	1,2%	1,1%	1,2%	1,2%
DGA	2,1%			2,1%	,2%	,8%	1,0%	,5%	1,2%	2,2%	4,7%	2,1%	1,3%	2,1%	,8%	2,5%
Zelfstandige	7,3%	47,0%	53,9%	10,9%	5,3%	6,3%	11,1%	6,1%	12,5%	7,7%	12,5%	7,3%	6,4%	7,4%	6,1%	9,5%
Werkloos kort	1,4%			,4%	1,7%	2,2%	3,2%	2,8%	2,3%	1,7%	1,6%	1,4%	1,5%	1,4%	1,5%	1,4%
Werkloos lang	,4%			,1%	,5%	,4%	,6%	,5%	,4%	,4%	,6%	,4%	,4%	,4%	,6%	,4%
Gepensioneerd	27,4%			3,1%	19,6%	17,4%	8,0%	6,8%	3,7%	25,4%	23,4%	27,6%	25,8%	26,4%	41,7%	25,7%
Ziek/arbeidsongeschikt	3,7%			3,6%	8,5%	6,5%	8,1%	5,9%	5,4%	4,4%	4,3%	3,5%	4,3%	3,6%	8,3%	3,3%
Student zonder werk	2,4%			14,6%	14,2%	5,3%	1,9%	10,0%	,7%	,2%	,4%	3,6%	2,8%	1,9%	,4%	3,7%
Niet-werkend	6,4%			38,7%	33,4%	16,1%	20,7%	12,7%	15,8%	9,2%	6,6%	6,1%	6,2%	6,0%	22,2%	5,7%
Overig	3,8%			14,2%	3,9%	3,7%	6,4%	3,8%	3,6%	2,9%	3,9%	4,3%	4,3%	3,3%	3,5%	4,6%
Problematische schuld																
Ja	94,3%	90,9%	83,4%	89,7%	86,3%	85,4%		75,7%	81,2%	92,3%	93,4%	94,4%	93,6%	94,3%	89,1%	94,2%
Nee	5,7%	9,1%	16,6%	10,3%	13,7%	14,6%		24,3%	18,8%	7,7%	6,6%	5,6%	6,4%	5,7%	10,9%	5,8%

	Populatie	Werk en inkomen				Vermogen en schuld			Wonen			Klimaat			Energie	
		Onzekere	Kwetsbaar	Geen	Laag	Weinig financiële	Problematische	Veel schulden	Krap behuisd	Onveilige buurt	Hoge woonlasten	Risico overlast	Hittestress	Overstromings	Hoge energie	Slecht
		inkomsten	niet-werkend	pensioenopbouw	inkomen	buffers	schulden	t.o.v. vermogen				door regen		risico	uitgaven	energielabel
Zorgkosten																
Laagste zorgkosten	20,0%	27,1%	19,8%	42,9%	29,7%	25,8%	21,7%	27,9%	7,8%	20,8%	22,5%	22,8%	21,1%	18,3%	18,7%	24,3%
Lage zorgkosten	20,0%	22,8%	16,8%	17,2%	17,8%	18,6%	18,1%	20,0%	12,8%	20,3%	20,5%	19,9%	19,7%	20,3%	18,1%	20,2%
Gemiddelde zorgkosten	20,0%	19,8%	17,2%	13,3%	15,9%	17,3%	18,1%	17,0%	22,5%	19,4%	19,9%	19,1%	19,3%	20,8%	18,1%	19,0%
Hoge zorgkosten	20,0%	17,5%	20,7%	13,1%	17,3%	18,5%	20,3%	17,7%	29,6%	19,5%	19,1%	18,9%	19,7%	20,6%	19,7%	18,3%
Hoogste zorgkosten	20,0%	12,9%	25,6%	13,5%	19,3%	19,8%	21,8%	17,3%	27,3%	20,0%	18,1%	19,2%	20,2%	20,1%	25,3%	18,0%
Energielabels																
A	18,3%	17,9%	18,9%	19,2%	18,5%	18,0%	17,7%	20,2%	14,2%	16,3%	23,0%	19,8%	17,5%	21,2%	12,4%	
B	14,6%	13,3%	15,5%	13,2%	13,8%	14,0%	14,1%	13,0%	12,3%	13,5%	14,1%	11,9%	14,0%	17,0%	12,5%	
C	27,5%	24,4%	29,3%	25,2%	27,2%	27,9%	27,5%	25,6%	26,7%	27,2%	24,4%	24,3%	26,7%	31,2%	26,9%	
D	13,4%	12,9%	14,3%	13,9%	14,7%	14,7%	14,7%	14,2%	15,7%	12,8%	11,6%	12,2%	13,0%	13,0%	16,7%	
E	8,6%	9,1%	8,7%	8,9%	9,0%	9,6%	9,6%	9,3%	12,5%	9,4%	7,9%	8,3%	10,5%	6,8%	10,3%	32,6%
F	10,5%	13,5%	8,7%	13,4%	11,5%	10,5%	10,7%	12,0%	13,4%	14,5%	11,2%	14,9%	13,1%	5,7%	11,7%	40,1%
G	7,2%	8,9%	4,6%	6,3%	5,3%	5,4%	5,6%	5,6%	5,2%	6,4%	7,9%	8,6%	5,2%	5,1%	9,3%	27,3%

Appendix 2 Methodologie

In deze studie wordt gebruik gemaakt van data die beschikbaar is in de beveiligde CBS-microdata omgeving. Het streven is geweest om te zoeken naar indicatoren die voor de gehele populatie Nederlandse huishoudens beschikbaar waren. Dit is belangrijk omdat we bij het bestuderen van overlap van kwetsbaarheden die maar bij relatief kleine groepen voorkomen, een zo groot mogelijke dataset nodig hebben. De meeste gegevens die we gebruiken zijn afkomstig van het CBS, maar we hebben deze gegevens aangevuld met klimaatrisico's van de Klimaat-effectatlas en criminaliteitscijfers van de Nationale Politie.

Hieronder volgt een overzicht van de gebruikte indicatoren en methodologische keuzes die we hebben gemaakt in het afbakenen van (potentieel) kwetsbare groepen:

1 Werk en inkomen

[Arbeidsmarktstatus] Met behulp van de CBS Microdata bepalen we allereerst de arbeidsmarktstatus van een persoon (de hoofdkostwinner). Dit doen we door te kijken naar de voornaamste inkomstenbron van de persoon. Iemand die hoofdzakelijk zijn geld verdient als zelfstandige, maar daarnaast een vast contract heeft voor een aantal uur, wordt daarmee ingedeeld als zelfstandige. We definiëren vervolgens twee potentieel kwetsbare groepen: de groep met onzekere inkomsten (zelfstandigen en mensen met een flexibel contract) en kwetsbare niet-werkenden (werklozen, arbeidsongeschikten en

overige zonder werk). De categorie overige zonder werk bevat voornamelijk mensen die leven van een uitkering.

[Geen pensioenopbouw] Hierbij gebruiken we data van het CBS over pensioenaanspraken. Dit betreft alleen data van personen die nog niet in de pensioengerechtigde leeftijd vallen. We definiëren een huishouden als kwetsbaar als de hoofdkostwinner en zijn partner beiden geen aanvullend pensioen opbouwen.

[Laag inkomen] Om te bepalen of een huishouden een laag inkomen heeft vergelijken we hun inkomen met de armoedegrens. We hanteren het niet-veel-maar-toereikend budget van het SCP. Op basis van equivalentiefactoren corrigeren we de armoedegrens voor verschillende huishoudsamenstellingen. Een gezin van drie personen heeft immers meer geld nodig voor noodzakelijke uitgaven dan een alleenstaande. We gebruiken 120% van de armoedegrens omdat dit een veelgebruikte grens is om lage inkomensgroepen af te bakenen. Bovendien neemt deze grens ook huishoudens mee die net boven de armoedegrens leven, maar met een relatief kleine daling van het inkomen al snel onder de armoedegrens zakken.

2 Schuld en vermogen

[Financiële buffer] Hierbij hanteren we een grens van 5000 euro aan liquide vermogen zoals spaartegoeden en effecten. Een huishouden dat minder heeft, wordt als kwetsbaar aangemerkt. Het gehanteerde bedrag ligt tussen het bedrag dat het Nibud op zijn website adviseert voor een huurder op het bestaansminimum (4200 euro) en een woningeigenaar op het bestaansminimum (7450 euro). In vervolgonderzoek zouden we een verdere differentiatie naar huishoudtype kunnen toepassen.

[Schulden t.o.v. vermogen] Hierbij worden huishoudens als kwetsbaar bestempeld als hun totale bezittingen minder waard zijn dan hun uitstaande schuld. Hierbij worden alle soorten vermogen (ook woningen) meegenomen en ook alle soorten schuld (zoals consumentief krediet en studieschulden). Een netto schuldpositie maakt huishoudens extra kwetsbaar als zij vanwege een inkomensterugval niet langer aan hun rentebetalingen kunnen voldoen.

[Problematische schulden] De definitie van een kwetsbaar huishouden is hier een huishouden waarin leden te maken hebben met serieuze betalingsachterstanden bij (semi-) publieke schuldeisers of reeds in een schuldhulpverleningstraject zitten.

3 Wonen

[Woonlasten] We vergelijken de woonlasten van huishoudens met de normen die het Nibud ons ter beschikking heeft gesteld voor huurders en kopers. We werken voor het eerst met de CBS Woonbase in de microdata omgeving, waardoor de woonlasten voor vrijwel de gehele populatie beschikbaar zijn. Voor het jaar 2012 gebruiken we op dit vlak het Woononderzoek 2012 en de bijpassende huur- en hypotheeknormen voor 2012.

[Krap behuïsd zijn] We proberen hier zo goed mogelijk aan te sluiten bij de definitie van te krap behuïsd zijn (overcrowdedness) van Eurostat. In deze definitie is ook het aantal kamers van de woning van belang, die we niet in de gehele dataset hebben. We gebruiken daarom het Woononderzoek 2021 – dat wel informatie over aantal kamers bevat - om te bepalen welk aantal vierkante meters per persoon grofweg correspondeert met de definitie van overcrowdedness zijn. Dit komt grofweg overeen met 20 vierkante meter per persoon. Deze indicator kunnen we voor de gehele populatie berekenen.

[Veiligheid] Hiervoor gebruiken we criminaliteitscijfers van de Nationale Politie op buurtniveau. Het CBS heeft deze voor ons gekoppeld in de beveiligde microdata omgeving. Een harde, objectieve maatstaf voor wanneer een buurt onveilig is, is lastig te geven. De gemeten veiligheid komt bovendien niet altijd overeen met de ervaren veiligheid. Wij gebruiken cijfers van de politie die aangeven hoeveel misdrijven er per buurt bij de politie geregistreerd zijn in 2020. We definiëren een buurt als onveilig wanneer er gemiddeld 10 geregistreerde misdrijven per 100 inwoners zijn gepleegd. Dit is een grove benadering van drempelwaarde van 'onveilige buurt' van de leefbarometer BZK.

4 Klimaatrisico's

We gebruiken voor de klimaatrisico's de kaarten van de Klimaat-effectatlas. Deze hebben we gedownload en door het CBS laten koppelen aan onze dataset in de beveiligde microdata-omgeving. De gekozen drempelwaardes komen als volgt tot stand:

- We kiezen een gevoelstemperatuur van meer dan 40 graden voor omdat bij deze temperatuur volgens het RIVM grofweg sprake is van extreme hittestress.
- We kiezen de grens van meer dan 15cm water bij extreme neerslag pragmatisch. De variabele is gedefinieerd in categorieën. Wanneer we een hogere categorie (méér dan 20cm water) zouden kiezen, zou nog maar 2,5% van de huishoudens in de kwetsbare groep vallen. Bij een lagere drempelwaarde zou meer dan de helft kwetsbaar blijken. Onder extreme neerslag wordt hier verstaan: een regenbui die eens in de 100 jaar voorkomt waarbij 7cm regen valt in 2 uur tijd.
- We leggen de grens voor kwetsbaarheid voor overstromingsrisico op een halve meter. Het betreft de tweede categorie van waterdiepte die de Klimaat-effectatlas zelf hanteert en een waterdiepte van een halve meter brengt in potentie grote schade aan woningen aan.

5 Energie

[Hoge energie-uitgaven] Huishoudens die meer dan 8% van hun besteedbaar inkomen uitgeven aan energielasten zijn in potentie kwetsbaar. Dit aandeel komt grofweg overeen met het energieaandeel in het minimumbudget van het Nibud en werd eerder in TNO onderzoek naar energiearmoede ook als grens gehanteerd⁵³. Belangrijk is dat we in dit onderzoek vanwege dekking van de data zoveel mogelijk werken met de energielasten uit de CBS Woonbase 2020. In de case studie naar huishoudens met te hoge energielasten berekenen we echter de energie-uitgaven van huishoudens zelf aan de hand van gas en elektriciteitsgebruik. Daar kiezen we voor omdat bij deze exercitie het energieverbruik zelf van belang is. We benaderen de energierekening vervolgens op basis van de gemiddelde prijzen voor gas en elektra voor respectievelijk 2020 en 2022.

[Slecht energielabel] Energielabels zijn niet voor alle woningen beschikbaar in Nederland. Voor de woningen waarvoor energielabels ontbreken schatten we een voorlopig energielabel o.b.v. bouwjaar en woningtype. We definiëren een slecht energielabel als label E, F of G. Deze afbakening wordt o.a. gekozen omdat dit ook de labels zijn die vanaf 2030 niet langer verhuurd mogen worden.

53 TNO (2021) De feiten over energiearmoede in Nederland Inzicht op nationaal en lokaal niveau ([link](#))

De Nederlandsche Bank N.V.
Postbus 98, 1000 AB Amsterdam
020 524 91 11
dnb.nl

Volg ons op:

DeNederlandscheBank

EUROSYSTEEM